

PAPER DETAILS

TITLE: Çevre Gazeteciliği Bağlamında Termik Santrallerle İlgili Haberlerin İncelenmesi

AUTHORS: Göksel BASMACI

PAGES: 1213-1258

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1773594>

Çevre Gazeteciliği Bağlamında Termik Santrallerle İlgili Haberlerin İncelenmesi

SELÇUK İLETİŞİM
DERGİSİ 2021;
14(3): 1213-1258
doi: 10.18094/JOSC.938621

Göksel Basmacı

ÖZ

Çevresel konuların haberleştirilme biçimleri; çevre farkındalığı oluşturmada ve çevre bilinci yaratmada önemli bir role sahiptir. Bu çalışmada çevre ve insan hayatı üzerinde ciddi sorunlara neden olan termik santrallerle ilgili haberler çevre gazeteciliği bağlamında incelenmiştir. Bu doğrultuda; *Cumhuriyet*, *Hürriyet* ve *Sabah* isimli gazeteler örneklem olarak seçilmiş ve bu gazetelerin internet sayfalarında 25.11.2020-28.02.2021 tarihleri arasında yayınlanan haberler analiz edilmiştir. Termik santrallerle ilgili haberlerin nasıl sunulduğu, haberler üzerinden nasıl bir gerçekliğin üretildiği ve bu doğrultuda belirginleşen söylem biçimlerini ortaya koymak amacıyla yapılan bu çalışmada haberler eleştirel söylem analizi çerçevesinde incelenmiştir. Çalışma verileri değerlendirildiğinde *Cumhuriyet* gazetesinin termik santrallerle ilgili çevre odaklı bir habercilik anlayışı içerisinde olduğu ve çevre haklarının gözetilmesinin yanı sıra politik ve ideolojik tavrının çevre haberciliğine yansıdığı söylenebilir. *Hürriyet* ve *Sabah* gazetelerinde ise termik santrallerin ülke ekonomisine katkısı olduğu yönünde bir söylem geliştirildiği ve ekonomi politik unsurların belirleyiciliğinin çevre ile ilgili haberlerin üretim sürecine yansıdığı görülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Gazetecilik, Çevre Gazeteciliği, Çevre Sorunu, Termik Santraller, Söylem Analizi

GÖKSEL BASMACI

Dr. Öğr. Üyesi.

İstanbul Arel Üniversitesi

gokselbasmaci@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-4640-9819

SELÇUK İLETİŞİM DERGİSİ 2021; 14(3): 1213-1258

doi: 10.18094/JOSC.938621

Geliş Tarihi: 17.05.2021 Kabul Tarihi: 17.07.2021 Yayın Tarihi: 25.07.2021

Analysis of News about Thermal Power Plants in the Context of Environmental Journalism

JOURNAL OF SELÇUK
COMMUNICATION 2021;
14(3): 1213-1258
doi: 10.18094/JOSC.938621

Göksel Basmacı

ABSTRACT

Forms of communication of environmental issues have an important role in creating environmental awareness. In this study, the news about thermal power plants that cause serious problems on the environment and human life was examined in the context of environmental journalism. In this direction, *Cumhuriyet*, *Hürriyet* and *Sabah* newspapers were selected as examples. The news published between 25.11.2020 and 28.02.2021 was analyzed on the internet pages of these newspapers. It is aimed to reveal how news about thermal power plants is presented, how reality is produced through news and the forms of discourse that become evident in this direction. In this study, the news was examined within the framework of critical discourse analysis. Considering the data of the study, it can be said that *Cumhuriyet* has an understanding of environmental journalism related to thermal power plants and that its political and ideological attitude is reflected in environmental journalism as well as its observance of environmental rights. In *Hürriyet* and *Sabah*, a discourse has been developed that thermal power plants contribute to the country's economy and the determinants of economic and political elements are reflected in the production process of environmental news.

Keywords: Journalism, Environmental Journalism, Environmental Problem, Thermal Power Station, Discourse Analysis

GÖKSEL BASMACI

Asst. Prof.

İstanbul Arel University

gokselbasmaci@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-4640-9819

JOURNAL OF SELÇUK COMMUNICATION 2021; 14(3): 1213-1258

doi: 10.18094/JOSC.938621

GİRİŞ

Yurttaşları çevre konulu gelişmeler ve sorunlar hakkında bilgilendiren ve bilinçlendiren bir role sahip olan çevre haberciliği gazeteciliğin en önemli uzmanlık alanlarından biridir. Yerel ve küresel ölçekte yaşanan çevresel olayları halka aktaran çevre gazeteciliğinin günümüzdeki çevre sorunları göz önünde bulundurulduğunda yaşamsal bir öneme sahip olduğunu söylemek mümkündür. Ancak gazetecilikteki birtakım sorunlar nedeniyle diğer habercilik pratiklerinde olduğu gibi çevre gazeteciliğinde de problemler dikkat çekmektedir. Gazeteciliğin sahiplik yapısında yaşanan dönüşümler, siyasi ilişkiler ve reklam gibi çeşitli kaygılar etrafında yayınlarını kurgulayan gazeteler kamu yararı ilkesini göz ardı ederek etik açıdan sorunlu bir habercilik ortaya koymaktadırlar. Çevreyle ilgili gelişmelere ilişkin yeterli düzeyde içerik üretmeyen gazetelerin çevresel sorunlar karşısında kurumlarının değerlerine ve sahip oldukları ideolojik tutumlarına göre hareket ettikleri görülmektedir.

Bu çalışmada çeşitli çevre sorunlarına neden olan termik santrallerle ilgili haberler ele alınmıştır. Bu noktada söz konusu enerji kaynaklarıyla ilgili genel bir değerlendirme yapmak termik santrallerin neden incelemeye değer görüldüğünün anlaşılması adına önemlidir. Enerji sağlamak için linyitin kullanıldığı termik santrallerinde ortaya çıkan sıvı, gaz ve katı atıklar suyu, havayı ve toprağı kirlettiği için olumsuz bir etkiye sahiptir (Gürbüz & Özdemir, 2016, s. 114). Santralde kullanılan yakıtlar sera gazını ozon tabaksına yaydığı için iklim değişikliğini olumsuz etkilemekte ve küresel ısınma sorunlarını ortaya çıkarmaktadır (Karaca, 2019, s. 92). Termik santrallerdeki ciddi problemlerden birisi de kömür küllerinden oluşan katı atıklardır. Kömürün türüne ve yakılış biçimine göre atıkların kirletme etkisi olabilmektedir (Sert & Yurteri, 1990, s. 268). Öte yandan termik santraller su kalitesi üzerinde de belirleyici etkiye sahiptir. Göl, deniz ve nehir kaynaklarının yanında kurulan termik santrallerde soğutma suyu olarak faydalanılan kaynakların tercih edilmesi termal kirliliği getirmektedir. Bu nedenle atık durumda bulunan suların boşaltılacağı yerin ve suyun sıcaklığının seçimi önemlidir (Karaca, 2019, s. 77). Termik santrallerin tahribatlarından biri, baca gazı nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Türkiye’de linyitlerin kükürt ve radyoaktif bakımından zengin olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu problemin ülkemiz için önemli olduğu söylenebilir (Avcı, 2012, s. 14). Öyle ki üretim sırasında ortaya çıkan kükürt dioksit, azot oksit ve ufak çaplı parçacıklar baca vasıtasıyla çevreye aktarıldığında bütün varlıklar üzerinde ciddi sorunlara neden olmaktadır (Akbaş & Bılgıç, 2020, s. 1588).

Özellikle kaynağının kömür olduğu termik santrallerinin hava kirliliği üzerinde büyük bir etkisi vardır. Solunum hastalıkları doktorları tarafından “görünmez katil” olarak anılan kömür, sağlığın bozulmasında oldukça etkilidir (Gümüsel & Stauffer, 2015, s. 4). Kanser, bronşit, kemik hastalıkları ve astım gibi rahatsızlıklara neden olan tesislerden çıkan metaller, insanların yanı sıra doğa üzerinde de problemlere yol açmaktadır (Akbay & Bılgıç, 2020, s. 1591). Doğal yaşam, insan hayatı, yerleşim ve tarım alanları üzerinde olumsuzlukların yaşanmasına sebebiyet veren termik santrallerin etkileri bilimsel olarak doğrulanmıştır (Karaca, 2019, s. 80-81). Bu nedenle termik santrallerin çevre ve insanlar üzerindeki etkisinin en aza indirgenmesi büyük bir öneme sahiptir. Yapım ve işletme maliyetleri nedeniyle görmezden gelinen tahribatın önüne geçmek için ise sağlıklı enerji kaynaklarına yönelimin sağlanması gerekmektedir (Avcı, 2012, s. 21).

Termik santrallerin çevre ve insanlar üzerinde olumsuz etkileri dikkate alındığında teknolojik imkânların geliştiği günümüzde modern kaynaklara yönelmenin mevcut sorunların çözümüne katkı sağlayacağı söylenebilir. Öte yandan halkın çevre sorunları ve gelişmeler hakkında bilgili olması da gerekmektedir. Bu nedenle çevre haberlerindeki işleyiş ve sunum biçimleri, kamuoyunun ve karar verici otoritelerin algısını şekillendirdiği için öneme sahiptir.

Bu öneme istinaden çalışmada, termik santralle ilgili haberler incelenmiş ve araştırma, rastlantısal olarak seçilen 25 Kasım 2020-28 Şubat 2021 tarihleri arasında yapılan haberler ile sınırlandırılmıştır. Çalışmanın evrenini Türkiye’de yayınlanan internet gazeteleri, örneklemini *Cumhuriyet*, *Hürriyet* ve *Sabah* gazeteleri oluşturmaktadır. Çalışmanın amacı, termik santrallerle ilgili haberlerde söylemin nasıl kurulduğunu ve termik santrallerle ilgili haberlerin nasıl sunulduğunu ortaya koymaktır. Bu bağlamda, termik santrallerle ilgili haberlerin çevre odaklı biçimde yapılıp yapılmadığı ve haber metinlerindeki söylemlerde sahiplik yapısının ve ideolojik görüşlerin etkili olup olmadığı da sorgulanmaktadır. Gazetelerin bir çevre bilinci oluşturma potansiyellerinin bulunup bulunmadığı ise araştırmanın temel sorunsalını oluşturmaktadır. Çalışmada eleştirel söylem analizi temelinde çözümlemeler yapılmıştır. Araştırmanın kuramsal çerçevesinde çevre gazeteciliği tanımlanmaya çalışılmış ve çevre haberlerinde söylem ve ideoloji ilişkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Medya sahiplik yapısının çevre gazeteciliği üzerindeki etkisi ele alınmış ve çevre gazeteciliğindeki mevcut problemlere

değiniştir. Araştırmanın uygulama kısmında belirlenen gazetelerdeki termik santrallerle ilgili haberler analiz edilerek çevre gazeteciliğine ilişkin veriler sunulmaya çalışılmıştır.

ÇEVRE GAZETECİLİĞİ

Çevresel gelişmeler günümüz ve geleceğimiz üzerinde belirleyici etkiye sahiptir. Çeşitli disiplinler tarafından incelenen çevresel meseleler gazeteciliğin de çalışma konuları arasında yer almaktadır. Sağlıklı bir geleceğin inşasında önemli olan çevre gazeteciliğinin ve iletişiminin çevresel sorunlara dikkat çekmede, yetkilileri harekete geçirmede ve çevresel gelişmelere dair bilgilendirmede önemli olduğunu söylemek mümkündür.

Çevre gazeteciliğine ilişkin kuramsal bir değerlendirme yapmadan önce çevre iletişimi kavramına değinmek gerekmektedir. İnsan ve doğa arasındaki bağa odaklanan çevre iletişimi, insanların doğayı anlaması ve doğayla insanın uzlaşımının sağlanması adına önemli bir disiplin olarak görülmektedir. Çevre iletişimi, çevresel konularla ilgili bilgilendirmenin yapılması ve bu çerçevede kazanılan deneyimlerin paylaşılması olarak tanımlanmaktadır. Çevresel sorunlarla ilgili yurttaşları uyaran bir role sahip olan çevre iletişimi bu yönüyle halkı bilinçlendirmektedir. Aynı zamanda çevresel konular üzerine eğitici role de sahip olan çevre iletişimi insanların çevre sorunları karşısında örgütlenmesini sağlamaktadır. Söz konusu çerçevede önemli bir misyona sahip olan çevre iletişimi, çevresel krizlerin çözümü için de gerekli zemini hazırlamaktadır (Cox, 2006, s. 11-12). Sosyoloji, psikoloji, ekonomi ve hukuk gibi çeşitli disiplinleri içinde barındıran çevre iletişiminin söz konusu bilim dallarıyla ortak yürütülmesi önemlidir (Flor, 2004, s. 34).

İdeal bir çevre iletişimi için çevreyle ilgili siyasi ve bilimsel kararlarda şeffaf olunması gerekmektedir. Kararların yurttaşlarının erişimine açık olması ve halkın bilgilendirilmesi çevre iletişimi için önem arz etmektedir. Çevreyle ilgili araştırma faaliyetleri bireylere farklı bakış açısı kazandıracığı için desteklenmelidir. Bu çerçevede deneyimlerin paylaşılması ve yeni fırsatların yaratılması da önemlidir. Çevre üzerine çalışan araştırmacıların çevresel konularda araştırma yapma, eleştirel olarak değerlendirme ve yetkililere soru sorma ortamının sağlanması da temel gereklilikler arasında yer almaktadır (Cox, 2007, s. 15-17).

Çevre iletişiminin etkili bir aktörü olan çevre gazeteciliği, kitlelere ulaşmada büyük bir öneme sahiptir. Bu noktada çevre gazeteciliği; çevreye yönelik gelişmelerin ve sorunların kitle iletişim araçlarıyla

yurttaşların çıkarlarını gözeterek detaylıca aktarılması olarak tanımlanabilir (Duman, 2012, s. 51). Çevreye ilişkin yaklaşım ülkelerin sosyal, kültürel ve siyasi görüşleri başta olmak üzere çeşitli değerler üzerinden şekillenmektedir. Çevre gazeteciliğinin hareket sahasını çizen bu unsurların ülkeler arasında farklılıklar olsa da benzer bir çizgide ilerlediğini söylemek mümkündür (Jorgensen & Hanitzsch, 2009, s. 230).

Çevreyle ilgili gelişmelerde doğru ve gerçek bilgilerin aktarılmasını ve bireylerin bilinçli olmasını sağlamayı hedefleyen çevre gazeteciliği bir mücadele alanı olarak değerlendirilebilir (Baker, 2008, s. 30). Gerek siyasi gerekse sivil kurumlar tarafından üretilen çevreci politikaların etkisini arttırabilecek güce de sahip olan çevre gazeteciliği bu yönüyle kritik bir uzmanlık alanı olarak görülmektedir (Yılmaz, 2009, s. 252).

Geçmişten günümüze çevre sorularına gazetecilerin yaklaşımı çeşitli konular etrafında şekillenmiştir. Su ve hava kirliliği, tarımsal konular, fabrika bacalarının emisyonları gibi sorunlar üzerine odaklanan çevre gazetecileri günümüzde daha çok iklim değişikliği ve küresel ısınma gibi gelişmelere ağırlık vermektedir (Whitlock, 2020, s. 179).

Hangi konuyla ilgili ve hangi çerçevede haber yapılırsa yapılsın gazetecilerin içerikleri kurgularken birtakım hususlara dikkat etmesi gerekmektedir. Çevre konularına duyarlı toplum ve yönetim ortamı oluşturmak için kritik role sahip olan çevre gazeteciliği öncelikle nitelikli ve gerçek haberciliği esas almalıdır (Frome, 1998, s. 9-14). Gazeteciliğin bütün alanları için geçerli olan gerçek ve doğru habercilik ilkesi yaşama doğrudan etki eden çevre gazeteciliğinde ayrı bir öneme sahiptir.

Toplumu oluşturan bireylerin ve çevrenin üzerinde belirleyici etkiye sahip olan çevre basınında çalışacak gazetecilerin alanında uzman olması da son derece önemlidir. Öyle ki çevre gazetecileri çevresel olayları, politikaları, problemleri ve krizleri bilmeli ve söz konusu alanlarda hazırlanan raporları yorumlayabilmelidir (Sharma, 2010, s. 59). Bunları yapabilmek için çevre üzerinde bilgili, tecrübeli ve donanımlı olmak gerekmektedir.

Yurttaşların sorunlara karşı bilinçlendirilmesi için çevre haberlerinin kişilerin hayatıyla ilgili olmasına da dikkat edilmelidir. Bununla birlikte çevre alanındaki gelişmelere ve sorunlara yönelik bilimsel bilgileri ve belgeleri anlamlı bir bütün haline getirmek ve bunları yurttaşlara aktarırken sadeleştirmek

gerekmektedir (Boykoff, 2011, s. 166). Öyle ki çevresel bir tahribata neden olan konuyla ilgili içerik hazırlarken toplumun anlayacağı ifadeler üzerinden kurgulamak etkiyi sağlamak adına önemlidir. Akman'a (2018, s. 132) göre, çevre sorunlarının arkasındaki bağlantıların araştırılıp arka plan bilgilerine yer verilmesi ve daha sonrasında çevre meselesinin eksiksiz bir şekilde haberleştirilmesi de önemsenmesi gereken hususlar arasındadır.

Çevreyle ilgili içerik üretilirken çevre haberlerinin yerelden izler ve anlamlar taşımasına dikkat edilmelidir. İnsanlar coğrafi yakınlığın olduğu haberlere daha çok önem vermektedirler. Bu nedenle yerel çevre olaylarının küresel gelişmelerden daha fazla dikkat çektiği gerçeği göz ardı edilmemelidir (Chan, 1999, s. 148).

Çevre gazeteciliğindeki en önemli araçlardan birisi ise şüphesiz ki fotoğraftır. Uzun bir metnin vermeyeceği etkiyi içinde çeşitli duyguları barındırarak anında iletebilme etkisine sahip olan görsel öğelerin gerçeklere dayalı olarak yerinde kullanılması büyük bir öneme sahiptir.

Çevre gazeteciliği alanında çalışan basın emekçilerinin sağlıklı gelecek için dikkat etmesi gereken bu unsurlar gazeteciliğin de en temel değerleri arasında yer almaktadır. Bu nedenle gazetecilerin gerçeklerden uzaklaşmadan ve çeşitli güç odaklarına boyun eğmeden hak odaklı bir çizgide hareket etmesi gerekmektedir. İdeal çevre gazeteciliğinin tanımına da karşılık gelen bu ilkesel işleyişin yaşamsal bir öneme sahip olduğu unutulmamalıdır.

Çevre gazeteciliğinin tarihine bakıldığında, 1960'lı yıllarda kitlesel hareketlerin ortaya çıkmasının ve çevre sorunlarına duyarlılığın artmasının etkili olduğu söylenebilir. Toplumsal hareketlerle birlikte çevre konularına duyarlı kitlelerin katkısıyla çevreyle ilgili çeşitli sorunlar gazetelere girmeye başlamıştır. 1970'li yıllarda Birleşmiş Milletler ve UNESCO öncülüğündeki etkinliklerle çevre politikalarının ve gazeteciliğinin etkisini arttırdığı görülmüştür (Demirel, 2014, s. 98). Çevre gazeteciliğinin kurumsallaşması ise 1989 yılında ABD'de The Society of Environmental Journalists derneğinin kurulmasıyla gerçekleşmiştir. Alana yönelik bilimsel yayınlar hazırlayan ve konferanslar düzenleyen topluluk çevre gazeteciliğine katkı sağlamıştır (Friedman, 2004, s. 184). Çevreye dair sorunlara halkın ilgisini çekmek ve çevre gazeteciliğinin niteliğini arttırmak gibi ilkeler etrafında kurulan örgütün ardından ise 1993'de Uluslararası Çevre Muhabirleri Federasyonu ortaya çıkmıştır (Özmen, 2011, s. 86). Alman ve Fransız kökenli gazetecilerden oluşan ekibin öncülüğünde faaliyete geçen derneğe 117 farklı ülkeden

gazeteci dâhil olmuştur. Çevreyle ilgilenen gazetecilere katkı sağlamak, eğitim düzenlemek ve çevresel gelişmelere yönelik küresel bir farkındalık oluşturmaya hedefleyen örgüt, çevre haberciliğinin geliştirilmesinde etkili bir rol oynamıştır (Demirel, 2014, s. 100).

Türkiye’de çevre haberlerinin ortaya çıkışı ise 1940’lı yıllara denk gelmektedir. Orman, toprak ve kırsal sorunları üzerine odaklanan haberlerde sonraki yıllarda daha farklı konular işlenmiştir (Sümer, 2012, s. 424). 1978’de Başbakanlık Çevre Müsteşarlığı’nın kurulmasıyla ise çevre farkındalığının gelişim süreci hızlanmıştır. Daha sonraları 1991 yılında Çevre Bakanlığı’nın kurulması çevresel sorunların çözümüne katkı sağlamıştır. Farkındalığı arttıran kurum 2003’de Orman Bakanlığı ile birleşerek Çevre ve Orman Bakanlığı adını almıştır (Büyükbaykal, t.y., s. 34-35). Günümüzde ise çevre ve orman konusu, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile Tarım ve Orman Bakanlığı üzerinden iki farklı bakanlık tarafından ele alınmaktadır.

Çevre gazeteciliğinin mevcut durumuna bakıldığında; *Cumhuriyet, BirGün, HaberTürk, Independent Türkçe, Amerika’nın Sesi, Sputnik Türkiye* internet gazetelerinin çevre konularına alan ayırdıkları görülmektedir. Söz konusu gazetelerin dışında *CNN Türk* ve *NTV* gibi televizyon kanalları da çeşitli yayınlar yapmaktadırlar. Öte yandan çevre sorunlarına dair çeşitli dergiler çıkarılmış ve internet platformlarında uzmanlaşmış çevre siteleri kurulmuştur. *Yeşil Gazete* ve *Nükleersiz.org* gibi çevrimiçi yayınları hayata geçiren çevreci topluluklar, çevre krizlerine karşı internet sayfaları kurmaya devam etmektedirler. Görüldüğü üzere, Türkiye’de çevre üzerine yayın yapan ve sayfa ayıran kurumların sayısı oldukça azdır.

Çevre gazeteciliğiyle ilgili çalışmalara bakıldığında ise çevre gazeteciliği eğitimi, basının çevre problemlerindeki tutumu ve haberlerde çevre sorunlarının nasıl yer aldığı temaları öne çıkmaktadır. Frome (1998) tarafından yazılan çevre gazeteciliği eğitimiyle ilgili kitapta, çevre haberlerinde dikkat edilmesi gereken unsurlar örnek olaylar üzerinden aktarılmış ve savunucu gazeteciliğin önemi vurgulanmıştır. West, Sandman ve Greenberg (1995) tarafından hazırlanan kitapta da çevre haberlerinin yazımında önemli olan teknik hususlara ve söylemin ne yönde aktarılacağına ilişkin eğitici bilgilere yer verilmiştir. Cox (2006) ise yazmış olduğu kitapta, çevre iletişimi konusu üzerine yoğunlaşmış ve iletişimin çevreye etkisine ve rolüne yönelik bilgiler aktarmıştır. Miller ve Riechert (2000), gazetecilik normlarının çevre haberlerindeki sunumunu ele almış ve içeriklerin çerçevelenmesindeki ana etkenlere odaklanmıştır. Söz konusu kitapta, haberlerde önemlilik ilkesinin arka planda tutulduğu ve anındalık kriterinin ise baskın

olduğu saptanmıştır. Bodker ve Neverla (2013) tarafından yazılan kitapta; İngiltere, Avustralya, İsveç İngiltere, Fransa, Norveç ve ABD ülkelerindeki çevre gazeteciliği ele alınmış ve bu kapsamda çevre ve iklim değişikliğinin haberleştirilme şekillerine yer verilmiştir.

Archibald (1996) tarafından yapılan çalışmada çevre haberlerinin hazırlanış biçimlerine odaklanılmış ve haberlerde siyasi otoritelerin ve girişimcilerin söylemlerinin ağırlık kazandığı görülmüştür. Pompper ise (2001) çalışmasında, çevresel sorunların ve risklerin 15 yıllık bir süre zarfında nasıl ele alındığını irdelemiştir. Araştırmanın sonucunda, siyasi ve iktisadi çevrelerin söylemlerinin risk olarak tanımlandığı ve haber kaynağı olarak egemen güçlerin tercih edildiği görülmüştür. Ayrıca statükonun üretiminin yapıldığı haberlerde çevresel risklerden etkilenen kesimlerin ise göz ardı edildiği saptanmıştır. Hutchins ve Lester (2006) tarafından yapılan bir çalışmada, çevreci grupların eylemleri incelenmiş ve çevre adına verilen mücadeleleri aktaran haberlerde siyasi yönlerin magazinelleştirilerek yumuşatıldığı görülmüştür. Çevreci grupların polisle çatıştığı veya gözaltına alındığı durumlarda çevrecilerin olumsuz söylemler üzerinden haberleştirildiği saptanmıştır. Gibson (2008) tarafından yapılan bir çalışmada ise medyanın su sorununa yaklaşımı incelenmiş ve söylemin statükoyu sürdürür nitelikte olduğu görülmüştür.

Türkiye’de yapılan araştırmalarda, çevreci grupların eylemleri, çevre iletişimi ve çevre gazeteciliğinin basında görünümü konularına ağırlık verildiği söylenebilir. Bu noktada Karasınır (1991) tarafından 1982-1989 yılları arasında çevre haberlerinin nicel analizi gerçekleştirilmiş ve çevre haberlerindeki çeşitliliğin her geçen yıl arttığı sonucunda varılmıştır. Dağlı’nın (2001) basının çevre katılımının üzerindeki rolüyle ilgili çalışmasında, sivil toplum kurumlarının etkili olduğu, haber kuruluşlarının başta ekonomik olmak üzere çeşitli nedenlerle eksik bilgilendirme yaptığı saptanmıştır. Koçak (2006) tarafından yürütülen çevre haberlerinin basındaki temsiline yönelik çalışmada ise çevre haberlerinin gazetelerin siyasi ve ticari kaygılarıyla şekillendiği ve ideolojilerin etkili olduğu görülmüştür. Demirel’in (2014) çevre gazeteciliği eğitimi üzerine hazırladığı çalışmada Türkiye’deki çevre haberciliği eğitiminin yetersiz olduğu saptanmıştır. Akman’ın (2018) çevre haberlerini eleştirel bir perspektifle ele aldığı çalışmasında, haberlerin politik ve ideolojik bir biçimde sunulduğu ve çevresel sorunların arka planda tutulduğu görülmüştür. Öte yandan İnanoğlu (2018) çevre gazeteciliğiyle yeni medyayı ilişkilendirdiği çalışmasında, geleneksel medyanın gündemde yer vermediği çevre olaylarını, yeni medya

platformlarının eleştirel ve alternatif söylemle aktardığı sonucuna varmıştır. Baykan (2009) tarafından yapılan çalışmada, 2008 yılında medya ve çevre konusunda gazetelerin ne yönde bir yayın sergilediği incelenmiştir. Çalışmada, orman, küresel ısınma ve yenilenebilir enerji gibi konuların haberleştirilmesinde artış olduğu saptanmıştır. Duman'ın (2016) araştırmasında ise haber kanallarındaki çevre içeriklerine odaklanılmış ve bu yayınlardaki çevre haberlerinin ve programlarının diğer içeriklere göre daha az temsil edildiği görülmüştür. Kırılı ve Sarı (2012) tarafından derlenen kitapta medya ve çevre ilişkisi konusu ele alınırken, Sırma ve Kırılı (2014) tarafından hazırlanan bir başka kitapta ise basının çevre sorunları ve krizleri karşısındaki rolü incelenmiştir. Çevre gazeteciliğinin kavramsal ve tarihsel bağlamda ele alınmasının ardından çevre haberlerindeki söylem ve ideoloji ilişkisini ortaya koymak gerekmektedir.

ÇEVRE HABERLERİNDE SÖYLEM VE İDEOLOJİ İLİŞKİSİ

Haber metinlerinde ortaya konulan söylemler bir ülkenin siyasal, ekonomik, kültürel ve toplumsal özelliklerinin bir araya gelmesiyle oluşturulmaktadır. Söz konusu temel değerlerle birlikte haber metnine kaynak teşkil eden kişiler ve kurumlar, siyasal iklim, editoryal süreçler, gazetecinin birikimi ve olaylara bakış açısı inşa edilen söylem üzerinde belirleyicidir.

Bu bağlamda haber, yalın haliyle olayların birtakım ilkeler etrafında oluşturulması gibi basit bir tanıma sahip olsa da haberin daha derin işleyişi vardır. Egemen güçlerin izlerini belirgin ya da gizlice yansıtan haberlerde birtakım kalıplar, doğal ve meşru temsilleri üzerinden yeniden üretilip dolaşıma sokulmaktadır (Dursun, 2007, s. 129-130). İktidarın hedefleri çerçevesinde oluşturulan bir yapıya karşılık gelen haberlerde basın kurumlarının ve çalışanlarının ideolojik duruşu belirleyici olmaktadır. Haberlerin çerçevesini belirleyen söz konusu bileşenler haberin söylemi üzerinde bilinçli ya da bilinçsiz bir role sahiptir (Özer, 2010, s. 125).

Gazeteciliğin çeşitli ihtisas alanlarında etkili olan söz konusu unsurlar çevre haberleri oluşturulurken de etkili olmaktadır. Çevre gazeteciliğine eleştirel bir perspektiften bakan Loftis (2007, s. 40), endüstriyel şekilde işleyen ortamda üretilen çevre haberlerinin kamu yararından çok çeşitli filtrelerden geçerek hazırlandığına dikkat çekmektedir.

Bu açıdan kurgusal bir anlam bütününden meydana gelen haberlerde belirli söylemler bulunmaktadır. Söz konusu söylemlerde mevcut olan gerçekler yeniden üretilmektedir. Bununla birlikte

hâkim olan söylemler meşru kılınıp var olan egemen ideoloji haberlerle yeniden aktarılmaktadır. Böylece başlıklar, girişler, cümleler ve görseller üzerinden kişilerin ve kurumların ideolojik kalıpları yansıtılmaktadır. Yapay ve kurgusal bir zemin üzerine inşa edilen haberler hedef kesimlere yönelik seçkin grupların fikirlerinin dayatıldığı bir söylem haline dönüşmektedir (Tokgöz, 2000, s. 161-162).

Oskay'a (2014, s. 53) göre, kitle iletişim araçlarındaki haberler çok sayıda profesyonel tarafından belli uzmanlık bölümlerince kurgulanan endüstriyel bir anlama karşılık gelmektedir. Bilinç endüstrisinin çıktısı olan haber yalın olarak bilgi paylaşımının ötesinde kapsama sahiptir. Bu bağlamda Boykoff'a (2011, s. 99) göre, çevre haberlerindeki söylem inşa edilirken çeşitli unsurlar rol oynamaktadır. Psikolojik, kültürel, tarihsel, yapısal ve kurumsal birtakım kriterler haberlerdeki anlatının biçimlendirilmesinde etkili olmaktadır. Gazeteciliğin temel değerleriyle örtüşmeyen kurgusal işleyiş çeşitli etik sorunları da beraberinde getirmektedir.

Haberde yer alan unsurlar planlı bir bütünün yapı taşlarını oluşturmaktadır. Bu yönüyle ideolojiler birtakım anlamların ve hedeflerin kurgulanmasındaki başat role sahiptirler (Dursun, 2004a, s. 8). Hâkim olan ideolojik değerler etrafında şekillenen haber söyleminde güçlü olanın ideolojisi öne çıkarken, iktidarın olaylara bakış açısı egemen söylemi ortaya koymaktadır (Özer, 1999, s. 115).

Gazeteciliğin rutin faaliyetleri çerçevesinde oluşturulan söylemler, basın çalışanlarının sahip olduğu profesyonel ideolojik değerler üzerinden meydana gelmektedir. Medyadaki ticari yapı içerisinde şekillenen haber söylemlerinde siyasi ve ekonomik kaygılar öne çıkmaktadır. Ek olarak dönemsel şartların da rol oynadığı haber söylemlerinde toplumsal ve kültürel ortam da belirleyici olmaktadır. Bütüncül olarak medyanın ekonomi politikası çerçevesinde biçimlenen haber söylemleri ideolojik bir anlamsal bağlamdan ibarettir (İnal, 1996, s. 95-96).

Statükonun elini güçlendiren ideolojik işleyiş içinde mevcut iktidarlar, ticari girişimlerin yanı sıra fikrîsel üretim ve dağıtım pratiklerini koordine ve kontrol etmektedirler (Fiske, 1996, s. 226). Bu bağlamda çok odaklı bir sürece karşılık gelen ideolojik işleyiş haberlerin içeriğine ve iletinin aktarılma biçimlerine etki eden bir güce sahiptir.

Fikrîsel araçlar üzerindeki kontrolü elinde bulunduran egemen zümre güçlü bir denetim kapasitesi ortaya koyarak toplumda kuvvetli ve baskın olan düşüncelerin ve değerlerin etkisini arttıracak

bir zeminin oluşumunu mümkün kılmaktadır. Böylelikle zayıf olan kesimi etkisi altına alan hâkim taraf, bilginin içeriğini ve yayılımını da belirleyen bir güce erişmektedir (Shoemaker & Reese, 2014, s. 97).

Medyanın toplumdaki egemen güçler tarafından kendi dünya görüşlerini meşru kılmak adına kullanıldığına dikkat çeken Althusser (2003, s. 130), kitle iletişim araçlarının ideolojik bir aygıt olduğunu belirtmektedir. Egemen kesimin aygıtı olan medya gücünün kapasitesine vurgu yaparak ideolojinin iletiler üzerindeki hâkimiyetine ve dönüştürücülüğüne işaret etmektedir.

Egemen olanın ve ekonomik açıdan güçlü konumda bulunan kişilerin ve kurumların var olan gücünü pekiştiren medya, ideolojik bir araç olarak günümüz iletişim ve siyasi sisteminin temel unsurlarındandır. Bu çerçevede faaliyetlerini sürdüren medya araçları, bazı gelişmeleri ön plana çıkarırken birtakım olayları ise görmezden gelerek güdümlü bir temsil biçimi ortaya koymaktadır. Böylelikle yapay bir düzlemde işleyen medya, hâkim düşüncelerin yayılım alanını güçlendiren bir etkiye sahiptir (Köker, 1998, s. 73).

Bu noktada çevre haberleri, spor, siyaset, üçüncü sayfa haberleri, magazin gibi alanlara göre daha geri planda tutulmaktadır. Çevresel bir gelişmenin yaşanmasıyla haber değeri gören çevre konuları gazetecilik pratikleri içinde 'sakıncalı' olarak sınıflandırılmaktadır. Gazetelerin sahip olduğu özellikler, ülkede egemen olan zümrenin ideolojisi ve haberi yazan gazetecinin değerleriyle birlikte ortaya çıkan çevre haberlerindeki söylem, çevre sorunlarını eleştirel bakış açısıyla irdelemekten çok yaşanan bir olayın sunumu çerçevesinde kurgulanmaktadır.

Egemen yapının çıkarları etrafında içeriklerini biçimlendiren basın, egemen değerlere muhalif olanlara karşı bir tutum içindedir. Mevcut statüko içindeki kurumların ve karakterlerin görüşlerini ön plana çıkaran basında söz konusu otoritelerin söylemleri temsil edilmekte ve bu yönüyle var olan ideolojinin devamlılığı sağlanmaktadır. Egemen güçlerin lehine bir tutum içerisinde basındaki haberlerde gerçeklik gücünün çıkarları etrafında şekillenmektedir (Dursun, 2001, s. 125).

Kitle iletişim araçları aracılığıyla aktarılan haberlerde metinlerin içeriği, sunum şekli, kelimelerin ve cümlelerin kurgusu, görsel öğelerin kapsamı ve konumu rastlantısal anlatıdan daha çok profesyonel kişiler tarafından hazırlanan ve dolaşıma sokulan söylemlerden ibarettir. Bu bağlamda haberlerin içeriğinde yer alan bileşenler gazetecinin ve kurumun kültürel, tarihsel ve ideolojik değerlerini

yansıtmaktadır. Bu açıdan medya üzerinden topluma kurgusal bir kalıp sunulduğu söylenebilir (Toruk, 2008, s. 183-184). Bu nedenle kişisel çıkarların ve düşüncelerin bir ürünü olan, siyasi ve ticari kaygılar dikkate alınarak hazırlanan haber metinlerinde gerçekler ve doğrular çarpıtılabilmekte ve var olan gerçeklik değişik biçimlerde sunulabilmektedir (Çaplı, 2002, s. 81). Bu yönüyle haberlerde tercih edilen söylemlerin yansız bilgilendirmeden çok inşa edici anlam bütününe karşılık geldiğini söylemek mümkündür (Fowler, 1991, s. 1).

Görüldüğü üzere haberlerdeki söylem türleri çeşitli faktörlerin ve bileşenlerin dikkate alınmasıyla oluşturulmaktadır. Egemen fikirlerle uyumlu bir şekilde kurgulanan söylemler de mevcut olan gerçeklik suni zemin üzerinden kitlelere aktarılmaktadır. Böylesi bir yapı içinde kalıplaşmış değerler üzerinden aktarılan haberlerde gazeteciliğin ilkeleri göz ardı edilmektedir. Doğruluk, gerçeklik, nesnellik ve tarafsızlık gibi değerlerin yerini siyasi, ekonomik ve ideolojik kaygıların aldığı görülmektedir. Nitekim çevre haberlerindeki söylemlerde de birtakım fikirlerin öne çıktığı görülmektedir. Bu noktada medya sahiplik ilişkisinin çevre gazeteciliğine etkisini ele almak gerekmektedir.

MEDYA SAHİPLİK YAPISININ ÇEVRE GAZETECİLİĞİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Medya sahiplik yapısı ile çevre gazeteciliği arasındaki ilişkiyi anlamlandırabilmek için ekonomi politik yaklaşımın tezleri çerçevesinde konuya bir yaklaşım sergilemek temel eleştiri noktalarını görebilmek açısından önemlidir. Bu doğrultuda ekonomi politik yaklaşımlarda öne sürülen tezlerin temel dayanağını oluşturan Marx'ın görüşlerine değinmek yararlı olacaktır.

Marx'ın "alt yapı ve üst yapı" yaklaşımını odak noktasına alan ekonomi politik, üretim aygıtlarına hâkim olan güçlerin fikirsel ve söylemsel sahaları nasıl şekillendirdiğini ele almaktadır. Söz konusu çerçevede toplumsal yaşam, alt yapı ve üst yapı olarak ikiye ayrılırken, altyapı maddi üretim ilişkilerinden ve güçlerinden medyana gelmektedir. Üstyapı ise kültür, din ve fikir gibi maddi olmayan unsurlardan oluşmaktadır. İki yapı karşılıklı etkileşim içinde olsa da alt yapı üst yapıyı biçimlendiren temel bir role sahiptir (Wittel, 2014, s. 394). Bu bağlamda Marksist yaklaşımdan hareketle ekonomi politikçiler, Marx tarafından geliştirilen altyapı ve üstyapı kavramlarına dikkat çekerek, ideolojinin iktisadi altyapı üzerinden belirlenen bir üstyapı olduğunu vurgulamaktadırlar (Shoemaker & Reese, 2014, s. 106).

Marx'a göre, toplumsal sistemlerin temelleri üretim ilişkilerinde gizlidir. Toplumdaki ekonomik sistem, siyasi ve hukuki yapıların çerçevesinde yükselmektedir. Bu bağlamda Marx, sınıfsal çatışmalar üzerinden geliştirmiş olduğu yaklaşımla üretime ve toplumsal çözümlemeye açıklamalar getirmektedir (1993, s. 23). Marx ve Engels'e göre, maddi güce sahip olan otorite manevi gücün kontrolünü de elinde bulundurmaktadır. Üretim araçları ile birlikte zihinsel üretimin de egemenliğine sahip olan kesim, söz konusu otoriteye sahip olmayanları kendine bağlı kılmaktadır (2018, s. 75). Marksist yaklaşıma göre tarihsel materyalizm, ekonomi politikte temel bir yöntem olarak görülmektedir. Bu doğrultuda bütün ve parçalar arasındaki ilişkiye odaklanılırken çelişkiler üzerinden dönüşümler takip edilerek, yapısalci çerçevede kapitalizmin eleştirel bir analizi ortaya konulmaktadır (Wasko, 2005, s. 189).

Medya çalışmalarındaki ekonomi politik yaklaşım, ortaya geniş bir perspektif koyarak medyanın durumunu iktisadi ve toplumsal ideolojik değerler çerçevesinde ele almaktadır (Barret, 2006, s. 9). İletişim alanındaki ekonomi politik çalışmalara bakıldığında; teknolojik gelişmelerin ortamı ne yönde biçimlendirdiği, dönüşümü şekillendiren kurumlar ve iktidarlar, ülkeler arasında dengesiz enformasyon dağılımı, medyada tekelleşme gibi konuların ağırlık kazandığı görülmektedir (Başaran, 2014, s. 11-12).

İletişim çalışmalarında eleştirel paradigma içerisinde önemli yere sahip olan ekonomi politik yaklaşımda araçsalci ve yapısalci olmak üzere iki farklı boyut öne çıkmaktadır. Araçsalci yaklaşımda, kitle iletişim araçları kapitalist güçlerin bir aygıtı olarak değerlendirilmektedir. Mülkiyetin kimde olduğunu odak noktasına koyan yaklaşımda içeriğin üretimini etkileyen temel unsur sahiplik yapısı olarak görülmektedir. Kapitalist sistem üzerinden egemen kesimin içerik üzerindeki hâkimiyeti ve şekillendirici gücü vurgulanmaktadır. Yapısalci yaklaşımda, kapitalist sistemin geri planındaki dinamiklere odaklanılmaktadır. Egemen ideoloji tarafından desteklenen maddi güçlerin kitle iletişim araçları üzerindeki dönüştürücü gücüne dikkat çekilmektedir. Kapitalist sermayenin kültürel üretime doğrudan katılımına gerek olmadığına vurgu yapılarak, medyanın içeriklerinin kapitalizmle bütünleştiği savunulmaktadır (Yaylagül, 2014, s. 152-153).

Herman ve Chomsky tarafından geliştirilen propaganda modelinde, ekonomik güce sahip kesimin değerlerinin dolaşıma sokulduğu sistemde sermayenin hedefleri üzerinden kitlelerin manipüle edildiği vurgulanmaktadır. Egemen zümrenin çıkarlarının esas alındığı medya ortamı propaganda aracı olarak görülmektedir. Söz konusu işleyişin yürütülmesinde ise çeşitli filtreler rol oynamaktadır. Beş farklı

süzgecin olduğu modelde ilk olarak medyanın büyüklüğü ve tekelleşmiş yapısı, sahibinin maddi gücü ve kâr kaygıları vurgulanmaktadır. Bir diğer süzgeçte, reklamcılığa dikkat çekilerek reklamların medya kurumları için temel bir kaynak olduğu belirtilmektedir. Üçüncü süzgeçte ise hükümet, iş dünyası ve söz konusu otoritelerce onaylanan haber kaynaklarının medyadaki rolleri ele alınmaktadır. Dördüncü süzgeç olan tepki üretimi, medyanın içeriklerine karşı gösterilen reaksiyonları kapsamaktadır. Farklı odaklardan gelen tepkilere göre içerikte değişimlerin olabileceğine dikkat çekilmektedir. Son süzgeç olan “anti-komünizm”, sermayenin tüm sorunların temeli olarak komünizmi görmesiyle ilgilidir. Bu çerçevede kapitalist ekonomik sistemi tehdit eden komünizm tehlikeli olarak nitelendirilmekte ve bu ideolojinin farklı toplumlarda başka anlamlara karşılık gelebileceği de vurgulanmaktadır. Nihayetinde süzgeçlerin karşılıklı etkileşimde olduğuna dikkat çekilirken, haberlerde üretilen içeriklerin söz konusu filtreler göz önünde bulundurularak hazırlandığı öne sürülmektedir (2012, s. 72-73).

Ülkedeki egemen yapının basın üzerindeki etkisiyle yürütülen kurgusal akış sonucunda, söz konusu otoritenin benimsemiş olduğu yaklaşım kitle iletişim araçları vasıtasıyla dolaşıma sokulmaktadır. Egemen güçlerin kişisel ya da kurumsal kaygıları etrafında biçimlenen ortamda böylelikle suni bir algı oluşturulmaktadır (Chomsky, Edward, Peterson, & Podor, 2004, s. 35).

Mosco'ya göre, mülkiyet ve iktidar arasındaki bağa odaklanan ekonomi politik yaklaşımda, medya var olan kapitalist sistemin pekiştirilmesinde ve yeniden üretiminde rol oynayan temel unsurlar arasındadır. Mosco ekonomi politiği; emtialaşma, uzamsallaştırma ve yapılaşma terimleri üzerinden iletişim ile ilişkilendirilmiştir. Emtialaşma, kapitalist sistemde iletişimin üretim, dağıtım, tüketim süreçlerinin rolüyle içerik ve emek unsurları kapsamaktadır. Uzamsallaştırma; basının kurumsal olarak sektörlerle birleşmesini ve genişlemesini içermektedir. Yapılaşma ise; emperyalizm, ırk, toplumsal cinsiyet gibi sosyal konulara odaklanarak iletişimin yapılanmasındaki ideolojik inşa yapısını kapsamaktadır (2009, s. 11-25).

Ekonomi politik alanında önemli bir diğer isim olan Schiller'e göre, iletişim alanındaki eylemlerde özel sektör ve ticari girişimler daima öncelikli durumdadır. Neo liberal politikaların bir getirisi olan özelleştirmelerle birlikte sermayenin hâkimiyet alanı genişlemiş ve kamuya açık olan iletişim ortamları kapitalist pazarın egemenliği altına girmiştir (1996, s. 46). Kitle iletişim araçlarının tekelleşmesi hâkim güçlerin egemenlik alanını desteklediği gibi üretilen içerikler üzerinden güç ve iktidarın daha güçlü hale

gelmesini de sağlamaktadır. Toplumun gelişmeler karşısındaki reflekslerini biçimlendiren ve sınırlandırılan durum hâkim olan otoritenin kontrolü altındadır (Schiller, 1989, s. 40).

Golding ve Murdock'a göre ise medya ortaya koyduğu üretim ve dağıtım rolüyle endüstriyel bir yapı olarak görülmektedir. Bu doğrultuda fikirleri üretip yayan kurumların sahipliği, kapitalist sermayenin egemenliğinde olması nedeniyle söz konusu kesimin değer yargıları ve dünya görüşü kitlelere aktarılmaktadır (2008, s. 38). Bu noktada kapitalist sınıfın üretim araçlarına sahip olmayan kesim üzerinde bir tahakkümü ortaya çıkmaktadır. Söz konusu işleyiş içinde medya araçlarını kullanan otorite, eşitsizliklerin kabul görmesini ve devam ettirilmesini sağlamaktadır (Adıgüzel, 2016, s. 123).

Golding ve Murdock'a göre ekonomi politik yaklaşım, iktisadi gelişmeleri kültürel, siyasal ve toplumsal bağlamda ele alması nedeniyle bütüncül yapıya sahiptir. Yalnızca içinde bulunan zamana odaklanmayıp, üretimin tarihsel ve kültürel arka planını ele alması nedeniyle tarihseldir. Kamu müdahalesinden yana bir tutum öne çıkarken, devlet ve kapitalist girişim arasındaki denge önemlidir. Bunlarla birlikte, kamu yararı, eşitlik ve adalet gibi ilkeler de önem arz etmektedir (2014, s. 53).

Murdock'a göre, kitle iletişim araçlarını kontrol eden ve medyanın kimin yararına eylemde bulunduğu sorusunun cevabı, medya sahipliğinin tekelleşmesinde gizlidir. Söz konusu gelişmeler nedeniyle egemen zümrenin üyeleri olan medya patronları ise kapitalist sistemin birer uzantıları olarak değerlendirilebilir (1982, s. 121). Holdingleşmiş iletişim kurumlarında sahiplik yapısının değerleri çerçevesinde bir yayın sergilenmektedir. Bu çerçevede içerikler söz konusu gücün hedefleri etrafında üretilmekte ve otoritenin ayrıcalıklarını güçlendirmek adına kültür endüstrisi üzerinden sistemi destekleyen tutum öne çıkmaktadır (Murdock, 2006, s. 76).

Garnham ise haberlerde var olan meta üretimini ve ideolojik işlevi vurgulamaktadır. Tekelleşmiş sistemdeki kitle iletişim araçlarının ideolojik ve politik tahakküm kurduğuna dikkat çekerek medyanın rolünü ortaya koymak için ekonomi politiğin temel konularıyla yüzleşmenin önemine işaret etmektedir (1979, s. 145). Bu noktada Garnham'a göre, medyadan yayılan semboller ticari bir meta olarak kapitalist şartlar etrafında yaratılıp dolaşıma sokulmaktadır. Piyasanın egemenliğine sahip olan ve yurttaşların isteklerini manipüle edebilecek kısıtlı sayıda medya grubu bulunmaktadır. Söz konusu yapıların içeriği de bireylerin taleplerinden daha çok üretimin çıkarları çerçevesinde şekillenmektedir (2011, s. 39-53).

Yurttaşları yaşanan gelişmeler hakkında bilgilendirme sorumluluğuna sahip olan basın günümüzde bilgilendirici işlevinden uzak bir görünüme sahiptir. Gazeteciliğin temel değerlerini önemsemeyip kamu yararı ilkesini siyasi ve ticari tercihlere değişen medya ortamında gerçek ve doğru haberciliğin yapılması da zorlaşmıştır. Birtakım sorunları ve etik ihlalleri beraberinde getiren işleyiş içinde kamunun olaylar hakkında bilgilendirilmesi son derece güçleşmiştir. Basın emekçilerinin özgür şekilde çalışmasına engel teşkil eden mevcut durum günümüz medyasının en temel sorunları arasında yer almaktadır.

Basın kurumlarındaki sorunların kaynağını 1980'li yıllardaki politikalarla dayandırmak mümkündür. Öyle ki geleneksel bir yapıya sahip olan basın kuruluşları neo liberal politikalar çerçevesinde kapitalist sistemin kontrolü altına girerek köklü dönüşüm yaşamıştır. Bu süreçte medyada özelleştirmeler görülmeye başlarken, basın sermayenin talepleri etrafında işleyişini sürdürebilir bir hale gelmiştir (Schiller, 1996, s. 46).

24 Ocak 1980 tarihinde Türkiye'de gerçekleştirilen ekonomik düzenlemelerle birlikte uzun zamandır var olan gazeteler maddi açıdan zor bir duruma düşmüşlerdir. Devletin gazete kâğıdı için vermiş olduğu sübvansiyonların kaldırılması maliyetleri büyük oranda arttırmıştır. Neo liberal ekonomiye geçiş sürecindeki söz konusu sıkıntılar sonucunda ise basın sektöründe maddi açıdan güçlü olmayan ve reklam alamayan basın kurumları sektörden çekilmek zorunda kalmışlardır (Kuyucu, 2013, s. 148).

Bunun üzerine çeşitli alanlarda yatırımları olan şirket sahipleri gazeteleri satın almaya başlamış ve basın sektöründe yatay, dikey, çapraz tekelleşme örnekleri görülmeye başlamıştır. Yatay tekelleşme, bir kuruluşun birden fazla yayına sahip olmasına karşılık gelmektedir. Dikey tekelleşme, bir kurumun üretim sürecinden tüketim aşamasına kadar her alanda kontrolünün olmasıdır. Çapraz tekelleşme ise bir şirketin medya alanı dışında farklı sektörlerde sahipliğinin bulunması olarak tanımlanabilir (Uluç, 2003, s. 283). Basında yaşanan tekelleşme sorunu kısa sürede içeriğe yansımış ve klasik gazetecilik işleyiş dönüşüm içine girmiştir. Daha fazla kar elde etmek adına çeşitli uygulamalar ortaya koyan basın, kamu yararı ilkesini göz ardı ederek siyasi ve ekonomik çıkarlar etrafında yayınlarını kurgulamaya başlamıştır.

Büyük şirketlerin kontrolü altına giren basın kurumlarında daha fazla kar elde etmek için magazinleşme sorunları da ortaya çıkmıştır. Haberciliğin çerçevesinde önemli dönüşümleri beraberinde getiren problemlerle birlikte gazeteler sansasyonel söylemlerin ön planda olduğu yayınlara ağırlık

vermeye başlamıştır. Siyasal güçlerin, devletin ve ekonomik sistemin eleştirilmediği medyada basit içerikler tercih edilmiş ve kamu yararının gözetilmediği haberler ağırlık kazanmıştır. Ticari ve siyasi açıdan sakıncalı görülen haber konularına değinilmezken sığ içeriğe sahip olan yayınlar artmıştır. Kamucu değerler üzerinde sıkı denetimin olduğu sistemde farklı alanlarda yatırımları olan şirketlerin çıkarlarıyla örtüşmeyen içerikler arka plana atılırken, sermayenin değerleri temel gazetecilik ilkelerine tercih edilmiştir (Yaylagül, 2019, s. 412-413).

Medya sahiplik yapısında yaşanan dönüşümlerle birlikte yakıt şirketleri bulunan kişi ve kurumların çevre haberciliğini olumsuz etkilediğini söylemek mümkündür. Enerji sektöründeki egemen güçlere yönelik eylemlerin görmezden gelinmesine neden olan sahiplik yapısında bu sektörlerin olumsuzluklarına dair haberler yapılamamaktadır (Kepenek, 2018, s. 179-180). Bu noktada çevre gazeteciliğinin yakıt şirketleriyle siyasi güçler arasında sıkıştığı için problemlere odaklanamadığı söylenebilir (Madra, 2009, s. 177). Sahiplik yapısından kaynaklı olan sorunlarla birlikte reklam destekleriyle yaşayan basının kaynaklarının kesilmesi de çevre gazeteciliğinin hareket sahasını daraltan bir durum olarak görülmektedir (Narain, 2010, s. 35).

Herman ve Chomsky'e göre, basın kurumlarının büyük bölümü geniş bir şirket ağının patronu ya da ortağıdır. Öyle ki çeşitli alanlarda faaliyet gösteren medya patronlarının petrol şirketlerinden silah fabrikalarına kadar sahiplikleri bulunmaktadır. Uluslararası nükleer güç sektöründe de sahiplikleri ve ortaklıkları olan medya grupları, söz konusu girift yapısından kaynaklı siyasi ve ekonomik açıdan bağımlı durumdadırlar (2012, s. 82). Böylesine karmaşık bir ilişki ağının egemen olduğu ortamlarda gazetelerin çevre haberleri konusundaki tutumunun sahiplik yapısı ve ideolojik kaygılar üzerinden şekillenmesi de kaçınılmaz olmaktadır.

Bu sistemde gazeteler şirketlerin birleşimiyle oluşan ve farklı alanlarda yatırımları olan sahiplerin değerleri, ideolojik tutumları, kültürel ve tarihsel arka planı etrafında düzenlenmeye başlamıştır. Çeşitli otoritelerce belirlenmiş anlamlar üzerinden bir enformasyon yayılımının var olduğu basın ortamında hak odaklı tutumun yerini maddi unsurlar almıştır (Çam, 2008, s. 75). Değişimle birlikte basın alanındaki uzmanlaşma ekonomik çıkarlar etrafında tasarlanıp medya sahiplerince farklı biçimlere sokulmuştur. Basının demokratik ve etik çerçevede işleyebilmesi için geliştirilen ilkelerin zamanla ticarileştiği ve haberlerin sınırlarını belirler bir konuma eriştiği görülmüştür (McChesney, 2006, s. 90).

Gelenen noktada gazetelerin çevresel olayların türüne göre farklı refleksler sergilediği görülmektedir. Koçak; çevre sorunlarına neden olan olay, anlık gelişme sonucu yaşandığında basının daha duyarlı tutum sergilediğini belirtmektedir. Ancak yatırım eksikliğinden kaynaklı bir çevre krizinin görülmesi durumunda söz konusu gelişme çevresel ve toplumsal bir mesele olarak sunulmamaktadır. Bu gibi gelişmelerin yaşandığı çevresel sorunlar magazinleştirilerek taraflar arasında bir tartışma ortamı oluşturulmaktadır. Ayrıca gazetelerin ideolojik duruşları da çevre haberlerinin şekillenmesinde etkili olmaktadır. Bu bağlamda sermayenin hedefleri etrafında biçimlendirilen çevre haberlerinde, ekonomik ve ideolojik çıkarların gözetildiği bir yayıncılık sergilenmektedir (2006, s. 198-210).

Öyle ki basının kararları ve içerikleri, maddi gücü elinde bulunduran otoriteyle uyumlu çalışmaktadır. Sahiplik yapısının ve denetleyicilerin hedefleri basın üzerinden meşru kılınırken, sınıfsal çatışmalar gizli tutulmaktadır. Bu yönüyle kapitalist sistemin kültürel metası olan basın, sermayenin çıkarları ile entegre biçimde kurgulanmaktadır (Shoemaker & Reese, 2014, s. 106). Gazetelerin ideolojik tutumları ve sahiplik yapıları etrafında biçimlendirilen çevre haberlerinde de ticari ve siyasi kaygılar gözetilmesi nedeniyle editoryal açıdan güdümlü bir yayıncılık ortaya konulmaktadır (Duman, 2012, s. 52).

Holdingleşmiş basın kurumlarındaki büyük sermayelere olan ihtiyaç ve bağlılık, hâkim ideolojinin ve ekonomik gücün haberler üzerinde etkili olmasına neden olmuştur. Daha fazla kazanç sağlamak ve sistemin devamlılığını sağlamak için hâkim güçlerin fikirlerini destekleyen tekelleşmiş basın kurumları sistemle uyumlu bir yayıncılık sergilemektedirler (Arsan, 2004, s. 153). Söz konusu işleyiş içinde çevre haberlerine gereken önem ve değer verilmemektedir. Bunun yanı sıra enerji sektöründe yatırımları ve ortaklıkları bulunan medya sahiplerinin şahsi ya da kurumsal hedefleri çevresel değerlere tercih edilmektedir. Haberlerde çevreye zararları bulunan konular olumlu aktarılırken çevre sorunlarının görmezden gelindiği söylenebilir.

Kapitalist sistemin egemen olduğu haber içeriklerinde yurttaşların bilgilendirilmesi gibi temel unsurlar geride tutulurken karlılığı arttıracak amaçların öncelik kazandığı görülmektedir. Ekonomik çıkarların ağır bastığı bu düzende demokratik basının oluşturulması gibi hedeflerden uzak bir tutum ortaya konulmaktadır (Pedro, 2011, s. 1875). Herman ve Chomsky'e göre, ekonomik ilişkiler ve haber kaynağı üzerindeki denetim medyanın ürettiği içerikler üzerinde etkilidir. Söz konusu sistemde iktidarın ve çıkar sahiplerinin yararına bir söylem geliştirilirken, medyadaki muhalif kesimlerin ise

marjinalleştirildiği görülmektedir (1988, s. 1-2). Bu noktada çevre içeriklerinin basın tarafından 'marjinal' bir alan olarak sınıflandırıldığı söylenebilir.

Bankacılık, sanayi, hizmet, enerji, turizm, madencilik, petrol, sağlık gibi çeşitli alanlarda yatırımı bulunan kişilerin medya sektörüne girmesiyle birlikte patronun ve ortaklarının hoşnut tutulması, siyasetçilerle olumlu ilişkilerin kurulması ve reklam verenlerin çıkarlarının ön planda tutulması gibi kaygılar ve problemler ortaya çıkmıştır. Çok sesliliğin sağlanması adına kıymetli olduğu belirtilen neo liberal politikaların gelinen noktada basın alanına yansımaları negatif bir etki yaratmıştır. Toplumdaki farklı düşüncelerin ve grupların haberlerde yer alması zora girmiş ve egemen güçlerin söylemleri ve fikirleri empoze edilmeye başlanmıştır. Siyasi ve ticari açıdan sorun teşkil etmeyecek yayınlara yönelen basın kurumları kamu yararından çok kendi karlılığını ve siyasi ilişkilerini pekiştirebileceği ortamı oluşturmuştur. Geline nokta haberlerin yer alış biçimleri de iktidarların ve sahiplik yapısının belirleyiciliği etrafında şekillenmeye başlamıştır.

Gazeteciliğin en önemli uzmanlık alanlarından biri olan çevre gazeteciliği bu bağlamda basın kurumları için siyasi ve ekonomik açıdan 'sorunlu' görülmüştür. Öyle ki enerji sektöründe yatırımları bulunan bir basın kurumunda çevre gazeteciliğini doğru bir biçimde yerine getirmek oldukça zorlaşmıştır. Söz konusu problemli zemin üzerinde yürütülen çevre gazeteciliğinde bir süre sonra çeşitli sorunlar ortaya çıkmaya başlamış ve çevresel haklardan uzak bir haberciliğin görünürlüğü belirginleşmiştir. Bu noktada çevre gazeteciliğindeki problemlere yer vermek araştırma açısından önem taşımaktadır.

ÇEVRE GAZETECİLİĞİNDEKİ SORUNLAR

Yurttaşlar ile siyasetçiler arasında köprü olan gazetecilerin çevre konusunda görevini yerine getirmesi politikacıların davranışları üzerinde de etkilidir. Bu noktada, kamuyu çevre konuları hakkında bilgilendirme, eğitme ve sorunlar karşısında harekete geçirme gibi görevleri üstlenen çevre gazeteciliğinin söz konusu hususlara ne kadar dikkat ettiği önemlidir (Abbas & Ogadimma, 2015, s. 71). Çevre gazeteciliği örneklerine bakıldığında, çeşitli sorunların olduğu ve söz konusu problemlere birtakım unsurların sebebiyet verdiği görülmektedir.

Kitle iletişim araçlarının ticari bir işletme olarak görülmesi, çevreye zarar veren çeşitli kurumlarla çıkar ilişkisi içinde olunması, çevre gazeteciliğinin önündeki temel engeller arasında yer almaktadır. Kamu

yararını, doğru ve gerçek haberciliği ilke edinen gazetelerin ekonomik ve siyasi gücü elinde bulunduran güçler tarafından susturulması en önemli problemler arasında karşımıza çıkmaktadır (Luedecke & Boykoff, 2017, s. 6).

Çevre gazeteciliği, haberciliğin diğer ihtisas alanlarına oranla tehlikeli bir alan olarak da görülmektedir. Dünyanın çeşitli yerlerinde saldırılara uğrayan basın emekçilerinin baskı altında tutulması, hukuki süreçlerle yıpratılmaya çalışılması ve ölümle tehdit edilmesi en ciddi sorunlar arasındadır. Öte yandan bazı ülkelerde çevreyle ilgili haberlerin yapılmasının yasaklanması da temel bir problem olarak değerlendirilebilir (Simon, 2009, s. 89).

Gazetelerde çevresel gelişmelerin yüzeysel bir şekilde ele alınması ise problemlerin bir başka boyutunu oluşturmaktadır. Çevre sorunlarına ilişkin olayı basit bir biçimde haberleştiren gazetecilerin meseleleri kapsamlı bir şekilde irdelemediği görülmektedir. Haberlerin kapladığı alan üzerinden görülen durum çevre gazeteciliği adına olumsuz bir gelişmedir. Günümüzdeki gazetelere bakıldığında, çevre haberleri için farklı bir sayfanın ayrıldığı ve haberlerin küçük bir alanda verildiği görülmektedir (Büyükbaykal, t.y., s. 40). Zaman zaman ise kamunun bilmesi gereken çevre konularının ertelenebildiğine de tanık olunmaktadır. Nadiren de olsa manşete çıkarılan çevre haberlerinin önemsizleştirilmesi ve arka plana atılması da çevre basınında var olan sorunlar arasında görülmektedir (Bunsha, 2010, s. 74).

Çevreyle ilgili bir konu hakkında haber oluşturulurken gazetecinin olayın arka planına yönelik yoğunlaşmaması ise sorunların bir başka boyutunu oluşturmaktadır. Basın çalışanının uzmanlığı, bilgisinin olup olmaması ve araştırma için gereken zamanı ayırması ya da yeterli zamana sahip olmaması içerik üzerindeki etkenler olarak görülmektedir (Frome, 2003, s. 543).

Çevre haberlerinin felaket odaklı şekilde ele alınması da bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada, felaket odaklı gazetecilik yerine çevre konuları ve sorunları üzerine halkı bilgilendiren ve uyarıcı içeriklerin yayınlamasının önemine dikkat çekmek gerekmektedir. Böylesi bir işleyiş içerisinde, haberler çevre bilincini arttıracak gibi kitlelerin çevre sorunları karşısında örgütlenmesine de bir katkı sağlayacaktır (Sarıkaya, 2013, s. 62). Bu nedenle çevre haberlerinin kapsamı felaket odaklı değil felaketi önleyici ve çevresel sorunlara dikkat çekici bir çerçevede kurgulanması gerekmektedir.

Çevre üzerine yurttaşları bilgilendiren gazetecilerin çevreyle ilgili meselelerde meraklı ve teknik açıdan donanımlı olması önemlidir. Çevre gazeteciliği yapabilmek için çevre alanında içerik üretmek tek başına yeterli değildir. Bu alanda aktif şekilde yer alan basın mensuplarının iklim, tarım ve enerji gibi birçok alanda bilgi sahibi olması gerekmektedir. Ancak basının yapısı incelendiğinde, çevre gazetecilerinin uzmanlık kazanmasının önemslenmediği ve istenmediği görülmektedir. Benzer bir biçimde çevresel konularda ve sorunlarda yetkin kişilerin istihdam edilmesine de olumlu bakılmamaktadır.

1998 yılında Sri Lanka’da düzenlenen Uluslararası Çevre Muhabirleri Kongresi ile bu sorunlar giderilmeye ve çevre gazetecileri için etik bir kılavuz oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda, çevre gazetecileri evrensel ölçekte yurttaşları bilgilendirmek ve bilinçlendirmekle yükümlü tutulmuştur. Çevreye ilişkin haklar yaşamsal bir hak olarak görülmüş ve gazetecilerin çevresel gelişmelerde farklı görüşleri yurttaşlara sunması gerektiğine dikkat çekilmiştir. Çevre sorunlarında farkındalık yaratmada ve kitlelere ulaşmada basının rolüne ve sorunların çözümü noktasında gazetecilerin aktif çalışmasının önemine işaret edilmiştir. Çevre gazetecilerinin güç odaklarıyla temas halinde oluşundan ötürü menfaat gözetmemesi ve çıkar odaklı habercilikten uzak durulması gerektiğine dikkat çekilmiştir. Çevresel sorunlarda olayın muhataplarının rapor edilmesi gerektiği yönünde karara varan topluluk, gazetecilerin kaynaklarını şeffaf bir şekilde paylaşmasını ve yönlendirilmiş içeriklerden uzak durmasını vurgulamıştır. Çevre felaketlerinin meydana geldiği yerlerde yurttaşların özel hayatlarına özenli davranılması gerektiğine dikkat çekilerek gazeteciler için etik bir rehber ortaya konulmuştur (Accountable Journalism, 2020).

Çevre gazeteciliğindeki sorunların çözümü için önemli olan kodlar gazetecilerin dikkate alması gereken birçok konuyu içinde barındırmaktadır. Ancak söz konusu ilkeler gazeteciliğin içinde bulunduğu sistem nedeniyle genel olarak göz ardı edilmektedir. İdeolojik, ekonomik ve politik değerlerin ilkesel gazeteciliğe tercih edildiği günümüz basınında çevre gazeteciliğinde çeşitli sorunların var olduğu görülmektedir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE BULGULARI

Yöntemin Tanımlanması

Bu çalışmada çevre üzerinde olumsuz etkiye sahip olan termik santrallerin haberlerdeki sunumu ele alınmış ve söylem biçimleri incelenmiştir. Araştırmanın amacı, termik santrallerle ilgili haberlerde söylemin nasıl kurulduğunu ortaya koymaktır. Bu doğrultuda oluşturulan araştırma soruları ise şu şekildedir:

1. Termik santrallerle ilgili haberlerde çevre odaklı bir yayıncılık yapılmakta mıdır?
2. Termik santrallerle ilgili haberlerdeki söylemlerde gazetelerin sahiplik yapısının ve ideolojik görüşlerinin etkisi bulunmakta mıdır?

Gazetelerin bir çevre bilinci oluşturma potansiyellerinin olup olmadığı ise araştırmanın sorunsalını oluşturmaktadır. Araştırma, Türkiye'deki gazetelerin termik santraller üzerinden çevre haberciliğine olan yaklaşımını yansıtmaları nedeniyle önemlidir. Bu çerçevede kurgulanan araştırmadaki varsayımlar ise şu şekildedir:

1. Basında tekelleşme çevre haberlerinin içeriği üzerinde etkili olmaktadır.
2. İdeolojik, politik ve ekonomik kaygılar çevre haberlerinin söylemi üzerinde belirleyici olmaktadır.

Çalışmanın evrenini, Türkiye'de yayın yapan internet gazeteleri oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini ise *Cumhuriyet*, *Hürriyet* ve *Sabah* gazeteleri olarak belirlenmiştir. Araştırma 25 Kasım 2020-28 Şubat 2021 tarihleri arasındaki haberlerin analiz edilmesi ile sınırlandırılmıştır. İncelenen tarih aralığı rastlantısal olarak seçilmiştir. Çalışmada ele alınacak gazetelerin çeşitli alanlardaki yatırımları hakkında bilgi vermek araştırma adına faydalı olacaktır. Demirören Holding tarafından yayınlan *Hürriyet*'in sahiplik yapısına bakıldığında kurumun medya, enerji, sanayi, gayrimenkul, turizm, şans oyunu sektörlerinde yatırımlarının ve bağlantılarının bulunduğu görülmektedir. Kalyon Grubu bünyesinde yayınlanan *Sabah*'ın; inşaat, işletme, enerji, sanayi, gayrimenkul sektörlerinde yatırımları ve ilişkileri bulunmaktadır. Cumhuriyet Vakfı tarafından yayınlan *Cumhuriyet*'in yayıncılık dışında herhangi bir sektörde yatırımı bulunmamaktadır. Farklı ideolojik konumlanışa sahip gazetelerin çalışmada yer alması ise çevre haberleri üzerinde bu boyutun nasıl bir etkisi olduğunu görmek açısından önemlidir.

Söz konusu yayınlar üzerinden yürütülen araştırmada, eleştirel söylem analizi yöntemi kullanılmış ve haberler makro ve mikro yapılar üzerinden incelenmiştir. van Dijk, haber söylemlerini makro ve mikro yapılar üzerinden ele almaktadır. Buna göre, haberlerin makro yapısında tematik çerçevesinde, başlık, spot, haber girişi ve görseller incelenmektedir. Şematik çerçevede, konunun sunumu, sonuçlar, ardaan ve bağlam bilgisi, yorum ve haberlerin kaynakları ele alınmaktadır. Mikro yapıda sözcüklere, cümle kalıplarına, retoriğe ve cümleler arasındaki ilişkilere odaklanılmaktadır (1988, s. 19-38). Bu çerçevede haberde inanılabilirliğin sağlanması için kullanılan belgeler ve veriler, olayın taraflarının ifadeleri ve görüşleri, fotoğraf gibi görseller ele alınmakta ve analiz kapsamında değerlendirilmektedir (Özer, 2001, s. 83-84).

Söylem kalıplarının güç ve hegemonya arasındaki ilişkisini ne şekilde oluşturulduğunu, kuvvetlendirdiğini ve meşru kıldığını irdeleyen yöntemde mikro çerçevede dilin kullanımına, makro düzeyde ise hegemonya ve sosyal sınıflar arasındaki eşitsizliklere odaklanılmaktadır. Bu bağlamda geniş bir perspektifte ilerleyen yöntem, ortaya kademeli bir yaklaşım koymaktadır (van Dijk, 2008, s. 86). Dilin kullanılış biçimlerine ilişkin yöntemsel bir yaklaşım olan eleştirel söylem analizinde; metinler, söylemler, konuşmalar ve diyaloglar çözümlemenin ana temasını oluşturmaktadır (van Dijk, 1988, s. 24). Bu çerçevede kurgulanan yöntemin hedefi, metin ve bağlam üzerinden aktarılan söylemle sosyal süreçlerin ve dünyanın nasıl inşa edildiğini ortaya koymaktır (Phillips & Hardy, 2002, s. 3).

Söylemsel biçimlerin sosyal ve siyasal iktidar öğelerine odaklanılan analiz yönteminde, söz konusu unsurların detaylarına ağırlık verilmektedir (Fairclough, 2001, s. 20). Eleştirel bir perspektif üzerinden söylem biçimlerinin örneklerini toplumsal bağlam, güç ve iktidar ilişkileri çerçevesinde ele alan yöntem, dilin toplumsal pratik olduğunu vurgularken tarihselliğe ayrı bir değer vermektedir (Bal, 2016, s. 329). Bu doğrultuda gücün kötüye kullanımını da tespit eden yöntem, söylemlerin analiz edilmesiyle güç eylemlerine yönelik direniş göstererek statükonun işleyişini sorunlu olarak görmektedir (Özer, 2018, s. 26-28). Bu yönüyle eleştirel söylem analizi eşitsiz durumdaki iktidar ilişkilerini sosyal bir perspektifte irdelemesi nedeniyle politik olarak tarafgir tutuma sahiptir (Jorgensen & Phillips, 2002, s. 74). Irkçılık, ideoloji, iktidar, ekonomi, hegemonya, güç, toplumsal cinsiyet gibi konuların irdelenmesine yoğunluk verilen yöntemde ele alınan konu ile ilgili arka plandaki gerçekliklere ışık tutulmaktadır (Weiss & Wodak, 2003, s. 12-15). Bu çerçevede yöntemde, güç ve iktidar ilişkilerinin söyleme etki ettiğine, söylemsel

pratiklerin tarihsel bağlamda biçimlendiğine ve söylemlerin toplumsal bir yapı olduğuna dikkat çekilmektedir (Büyükkantarcioglu, 2012, s. 171).

Söz konusu yöntem üzerinden yürütülen çalışmada başlıklar, haber girişleri, ardaan ve bağlam bilgisi, kelime seçimleri, retorik üzerinden bir analiz yapılmıştır. van Dijk'e (1983, s. 35) göre başlık, çarpıcı unsurları içerdiği için haber metninin çerçevesini ortaya koyması nedeniyle incelemeye değer bir alandır. Söz konusu bölüme göre habere devam edip etmeyeceğine karar veren okurların yaklaşımı da başlığın ne denli belirleyici olduğunu göstermektedir. Giriş kısmı, haberdeki öne çıkan önemli unsurları kapsamı nedeniyle haberin özeti niteliğindedir. Bu yönüyle haber metninde en fazla dikkat çeken bölümlerin başında gelen girişlerin incelenmesi önemlidir (van Dijk, 2004, s. 56). Haberdeki ardaan ve bağlam bilgisi ise incelenen konunun sosyal ve politik boyutuna işaret etmektedir. Bununla birlikte ele alınan gelişmelerin tarihsel ve yapısal arka planını kapsamaktadır. Kelime seçimleri ise yapılan çözümlemelerdeki en kritik kısımlardandır. İdeolojik söylemlerin öne çıktığı yoğun alanlardan olan kelimelerde gazetecinin ya da basın kurumunun olaylara yaklaşımının izlerini görmek mümkündür (van Dijk, 1991, s. 115-116). Bir diğer çözümleme alanı ise haberin retorikidir. Bu bölümde haberlerde yansıtılan bakış açısını destekleyen, söylemlerin inanılrlılığını arttıran tanıkların ve görsellerin analizi yer almaktadır (van Dijk, 1988, s. 81-82).

Bu çerçevede araştırma tasarımı oluşturulan çalışmada ele alınan gazetelerin 96 sayısı incelenmiş ve belirlenen dönemde termik santrallerle ilgili *Cumhuriyet'in* 15, *Hürriyet'in* 17 ve *Sabah'ın* 14 haber yaptığı belirlenmiştir. Araştırmada 46 haber analiz edilmiştir.

Araştırmanın Bulguları

van Dijk temelli gerçekleştirilen analizde, haber başlıkları, haber girişleri, ardaan ve bağlam bilgisi, kelime seçimleri ve haber retorikği üzerine odaklanılarak termik santraller üzerinden üretilen söylemlerin analizi gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

Başlıklar

Bir haberde okuyucunun dikkatini çeken ilk unsur olan başlıklar ele alınan konunun ana temasını ortaya koyan bir niteliğe sahiptir. Haber başlıklarında vurgulanan kavramlar, yayının olaya karşı bakış açısını ve ideolojik söylemini yansıtmaktadır.

Fairclough ve Wodak'a göre (1997, s. 258) söylemlerin içinde yer alan ideolojik kalıplar ve güç ilişkileri metinlerde açıkça yer almamaktadır. Eleştirel söylem analizinin asıl odaklandığı nokta da söz konusu gizli gerçekleri ve anlatıları görünür hale getirebilmektir.

Bu çerçevede incelenen Cumhuriyet gazetesindeki termik santrallerle ilgili haberlerin başlıklarında da çeşitli söylemlerin ön plana çıktığı görülmüştür. Hükümet, iktidar, muhalefet, Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) ve Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) öznelerini başlıklara taşıyan gazetede; "felaket", "sorumluluk", "liyakat" ve "peşkeş" gibi kavramlara dikkat çekilmiştir. Haberlerde söz konusu gruplar ve kavramlar üzerinden bir karşıtlık oluşturulduğu söylenebilir.

3 Aralık 2020 tarihli gazetede: *"CHP'li Polat'tan Çevre Ajansı çıkışı: 'Paralel bir bakanlık olarak karşımıza çıkıyor'* (ana başlık), *'Yok oluşa sebep olan AKP iktidardır'* (ara başlık), *Sorumluluk alamadan fazla bütçe* (ara başlık), *'Liyakat' meselesi* (ara başlık), *Peşkeşe karşı duracağız!* (ara başlık)" başlıklarıyla yayınlanan içerikte hükümet yetkililerine yönelik eleştirel olan bir tutum ortaya konulmuştur. Muhalefet konumundaki CHP yetkililerinin açıklamaları ön plana çıkarılmış ve söz konusu kesimin iktidara ilişkin sorgulayıcı ifadeleri başlıklara taşınmıştır. Bu yönüyle iktidar ile muhalefet arasındaki karşıtlığa ağırlık verilmiş ve seçilen kelimelerde söz konusu zıtlık belirleyici olmuştur.

Cumhuriyet gazetesindeki başlıklarda; "hava kirliliği, siyah kar, zehir" gibi söylemlerin de öne çıktığı görülmüştür. Söz konusu ifadelerle çevre haklarını ele alan haberler yapan yayın, termik santrallerin canlılara ve doğaya verdiği zararlara başlıklarda dikkat çekmiştir. 19 Ocak 2021 tarihli; *"Cumhurbaşkanı, kömürlü termik santralinin havayı kirleteceğinin farkında bile değil"*, 30 Ocak 2021 tarihli; *"CHP'li Öztunç'tan 'siyah kar' tepkisi: Sadece Afşin ve Elbistan'da var"*, 16 Şubat 2021 tarihli; *"Filtresiz çalışan Afşin Termik Santralı'nın yarattığı kirlilik yine gündemde"* başlıklarındaki söylemlerle çevreye verilen zararlara değinildiği ve çeşitli aktörler üzerinden sorunlara vurgu yapıldığı görülmüştür.

Cumhuriyet gazetesindeki haber başlıklarında iktidar yetkililerini eleştiren bir dil tercih edilmiş, muhalefetin eylemleri ve açıklamaları öne çıkarılmıştır. Bu nedenle çevre sorunlarına dair içeriklere yer verilse de çevre hakları odaklı tutumun, hükümete yönelik yapılan eleştirel ve ideolojik söylemlerin gölgesinde kaldığını söylemek mümkündür.

Başlıklarda olayın temeline ilişkin vurgular ve haberdeki kişilerin açıklamalarından öne çıkanlar yansıtılmaktadır. Haberdeki olayın neyi kapsadığını ve metinde neye odaklanıldığını ortaya koyan başlık, genel temanın bir aynası olarak nitelendirilmektedir (Doğan, 2009, s. 301). Bu yönüyle başlık, örtülü olan anlamların ortaya çıkarılmasında önemli bir role sahiptir.

Hürriyet gazetesinde incelenen başlıklarda; hükümet temsilcileri ve enerji sektöründe söz sahibi olan kurumların ve otoritelerin söylemleri öne çıkarılmıştır. Bununla birlikte; gelir, kar, üretim, milli ve yerli, yatırım gibi kavramlara yer verilmiştir. Haberler söz konusu gruplar ve sözcükler etrafında kurgulanmış ve termik santraller yatırım alanı olarak temsil edilmiştir.

26 Kasım 2020 tarihli *Hürriyet* gazetesindeki haberde; *"Kara elmasın satışından 10 ayda 229 milyon 455 bin lira gelir"* (ana başlık) ve *"Taş kömürü hala dünya sanayisi için vazgeçilmez bir enerji kaynağıdır"* (ara başlık) başlıklarıyla termik santrallerin ülke ekonomisine katkılarına dikkat çekilmiştir. Dünyada da benzer uygulamaların yapıldığı vurgulanmış ve nicel ifadeler ön plana çıkarılarak termik santraller olumlu bir çerçevede sunulmuştur. Diğer haberlerde atılan ana başlıklar ise şu şekildedir:

"Kara elmasın satışından 11 ayda 267 milyon 611 bin lira gelir", Türkiye'nin HES bileşenleri yerli ve milli olarak tasarlanıp üretilecek", "Bakan Varank Çukurova'daki 'dev' yatırımlarda incelemelerde bulundu", "Enerji projeleri toplu açılışı... Toplam bedeli 1.37 milyar dolarlık dev yatırım... Erdoğan: 18 yılda 3'e katladık".

Görüldüğü üzere, gazetede başlıklarda termik santraller olumlu biçimde aktarılmıştır. Başta Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan olmak üzere hükümet yetkililerinin açıklamaları üzerinden milli ve yerli söylemine, santrallerin ekonomiye katkısına dikkat çekilmiştir. Bununla birlikte termik santral yatırımları "dev" ifadesiyle pekiştirilmiş ve santrallerin çevreye etkilerine yer verilmemiştir. Bu yönüyle gazetenin söylemlerinde egemen ideolojinin izlerinin olduğunu, kendi siyasi ve ticari çıkarları çerçevesinde haberlerini kurguladığını söylemek mümkündür.

Sabah gazetesinde incelenen haber başlıklarında; hükümet yetkililerinin açıklamalarına ağırlık verildiği görülmüştür. Yerli ve milli, yatırım, kazanç, gelir, enerji gücü ifadelerine sıklıkla yer verilen yayında termik santrallerin olumlu bir biçimde sunulduğu saptanmıştır.

20 Aralık 2020 tarihli *Sabah* gazetesinde: *'Kara elmas'ın satışından 11 ayda 267 milyon 611 bin lira gelir* (ana başlık), *'Taş kömürünü üreterek ülke ekonomisine kazandırmak istiyoruz'* (ara başlık) üzerinden

termik santrallerin maddi yönden getirilerine yer verilmiştir. Ara başlıkla da söz konusu enerjinin ülke ekonomisine katkısı pekiştirilmiş ve önemine dikkat çekilmiştir.

Diğer haberlerdeki ana başlıklar şöyledir: *“Kara elmasın satışından 10 ayda 229 milyon 455 bin lira gelir”* ve *“Bakan Dönmez: Manisa’daki 4 enerji tesisimizle 180 milyon dolarlık gaz ithalatının önüne geçmiş olacağız”*. Söz konusu haberlerde termik santrallerin ülke açısından rolüne değinilmiş ve yetkililerin açıklamalarıyla birlikte yatırımların büyüklüğü vurgulanmıştır.

Gazetelerdeki içeriklerde toplumsal, kültürel, siyasal ve ideolojik bakış açısıyla birlikte söz konusu değerlere göre biçimlenen yorumlar bulunmaktadır (Girgin, 2003, s. 65). Haberi yayan kurum metnin çerçevesini kurgularken alıcı tarafın anlaması gereken mesajı profesyonel şekilde hazırlamaktadır. Bu bağlamda çeşitli süzgeçlerden geçen iletilerde önceden belirlenen yapay bir gerçeklik sunulmaktadır (Dursun, 2004, s. 43). Söz konusu haberlerde görüldüğü gibi gazeteler kendi değerleri ve ideolojileri çerçevesinde anlatılarını ve mesajlarını kurgulamıştır.

“Zeynep Turan’la Astroloji” isimli köşe yazısında ise gazetenin termik santrallerle ilgili genel tutumunu yansıtan oldukça ‘ilginç’ bir örnek ortaya konulduğu görülmüştür. Bu nedenle söz konusu içerik haber olmamasına rağmen araştırma kapsamında incelenmiştir. *“2021’i en kaliteli yaşamak isteyen: Boğa Burcu”* başlığıyla kurgulanan metinde; *“Termik santraller birçok ülkenin gündemine oturacak”* söylemiyle, termik santraller bağlamından kopararak bilimsel olmayan bir fikir üzerinden magazinleştirilmiştir. Çevre üzerinde yıkıcı tahribatlara neden olan termik santrallerin böylesi bir söylem üzerinden sunulması, çevre gazeteciliği adına son derece önemli bir soruna karşılık gelmektedir.

Görüldüğü üzere *Sabah* gazetesinde termik santrallerle ilgili gelişmeler çevre odaklı bir söylemden uzak şekilde kurgulanmıştır. Egemen ideolojinin pekiştirilmesi adına ülkeye yapılan yatırımlar üzerinden hükümet yetkililerinin söylemlerini haberleştiren gazete, içerikleri çeşitli kalıplar çerçevesinde hazırlamıştır. Politik ve ekonomik kaygıların ön planda olduğu gazetede ideolojik söylemlere ağırlık verildiği sonucuna varılmıştır.

Haber Girişleri

Haberde öne çıkan en önemli bilgilerin derlendiği bölüm olan girişte gazetelerin olaya yaklaşımı ve ortaya koyduğu söylem açık bir biçimde görülmektedir. Haberlerin devamında ne olacağının özetini

sunan giriş bölümü mesajın iletilmesi adına belirleyici olmaktadır. Ele alınan gazetelere bakıldığında, başlıklarla uyumlu olarak haberlerin girişlerinde de çeşitli kesimlerin öne çıkartıldığı görülmektedir. Bu bağlamda termik santrallerle ilgili haberlerin gazetelerin hedefleri çerçevesinde kurguladığı saptanmış ve bu durumun girişe yansıdığı gözlemlenmiştir.

5 Aralık 2020 tarihli *Cumhuriyet* gazetesindeki bir haberin girişinde şu açıklamalara yer verilmiştir:

"Afşin ve Elbistan'da insanların üzerine kül yağdığını, santralin bacasında filtre olmadığı için zehir saçıldığını vurgulayan CHP Genel Başkan Yardımcısı Ali Öztunç, "Defalarca söyledik, dilimizde tüy bitti. Elbistan'da, Afşin'de, televizyonda, Meclis Genel Kurulu'nda söyledik ama maalesef kulakları var duymuyor AKP ve ortağı MHP'nin..."

Çevreye duyarlı olan ve eleştirel bir yayın ortaya koyan gazete, yaşanan çevre sorununa vurgu yapmış ve yetkili otoritelerin durum karşısındaki yaklaşımını yansıtmıştır. Sorunu CHP'li milletvekilinin açıklamaları üzerinden kurgulayan gazetenin iktidar temsilcilerini işaret ettiği ve çevre sorununa güncel örnekler üzerinden dikkat çektiği görülmüştür. 13 Şubat 2021 tarihli haberin girişinde de benzer bir yayın ortaya koyan gazete girişte şu ifadelerle yer vermiştir:

"Çanakkale Lapseki'ye yapılması planlanan ve bölge halkının mücadelesiyle rafa kalkan Kırazlıdere Termik Santrali tekrar gündemde. Avrupa İklim Eylem Ağı, Türkiye İklim ve Enerji Politikaları Koordinatörü Özlem Katisöz, santral projesine ilişkin Çinli bir firmayla anlaşmanın gündemde olduğunu söyledi. Santral projesine dava açan bölge sakini Kadri Gül de "Termik santrallerdeki bu ısrar niye?" dedi."

Çevreci grupların eylemlerini ve bölgedeki halkların görüşlerini metnin girişine yansıtan gazete, bu yönüyle termik santrallerin çevreye yarattığı tahribata dikkat çekmiştir. *Cumhuriyet* gazetesinde iktidarın ve termik santrallerle ilgili yatırımları bulunan kesimlerin ise eleştirildiği gözlemlenmiştir. Bu yönüyle gazetede ki haberlerde çevreci bir yaklaşımla birlikte tek taraflı ve ideolojik bir yaklaşımın olduğunu da söylemek mümkündür.

Hürriyet gazetesindeki haberlerin girişlerinde başlıklarla örtüşen bir sunumun ortaya konulduğu saptanmıştır. Bu çerçevede 27 Kasım 2020 tarihli haberde şu ifadeler kullanılmıştır: *"Türkiye'nin lisanslı elektrik üretimi eylülde geçen yılın aynı ayına göre yüzde 9 artışla 26 milyon 543 bin 19 megavat saat oldu".* Yapılan haberde söz konusu enerji kaynağının olumlu etkileri ele alınmış ve çevre hakları odaklı yayıncılıktan uzak bir tutum ortaya konulmuştur. Haberlerde Türkiye'nin üretim gücüne vurgu yapılırken, santrallerin zararlı etkilerine ise yer verilmemiştir.

17 Ocak 2021 tarihli haberdeki giriş metninde: *"Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Manisa'da hayata geçirilen 4 enerji tesisinin açılışı ile Soma ve Kırkağaç ilçelerine doğalgaz verilmesi töreninde konuştu. Erdoğan, "Bağımsız enerji, güçlü Türkiye diyerek mümkün olduğu kadar yerli kaynaklarımıza dayalı bir enerji sektörü kurmayı amaçlıyoruz" dedi."* ifadelerine yer veren yayında Cumhurbaşkanı'nın söylemleriyle termik santraller üzerinde yapılan yatırımlara dikkat çekilmiş ve söz konusu enerji kaynakların ülke ekonomisine katkısına vurgu yapılmıştır.

Bu yönüyle gazetede kalıplaşmış söylemler öne çıkarılmış, "yerli ve milli", "yatırım", "kazanç" ifadeleri başlıkların ardından giriş kısmına da yerleştirilerek bir etki oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda söz konusu haberlerde çevreci bir yayıncılığın sergilenmediğini, egemen söylemlerin ön planda olduğunu ve siyasi, ekonomik ve ideolojik bir tutumun benimsendiğini söylemek mümkündür.

Sabah gazetesinde de benzer söylemler öne çıkarılmış ve termik santrallerin ekonomik getirilerine odaklanılmıştır. 26 Kasım 2020 tarihli bir haberin girişinde şu ifadeler kullanılmıştır: *"Kovid-19 tedbirleri kapsamında üretime 63 gün ara veren Türkiye Taşkömürü Kurumu, yılın 10 ayında 521 bin 379 ton kömür sattı. GİM Genel Başkanı Hakan Yeşil, 'Amaç yer altındaki servetimiz kömürün üretimini artırarak sanayinin ihtiyacını karşılamak' dedi".*

Haberde bir sendika yetkilisinin görüşüne başvurulmuş ve bu otorite üzerinden enerji kaynağına yönelik olumlayıcı söylemler oluşturulmuştur. Termik santrallerin çevre üzerindeki tahribatına yer vermeyen gazete Türkiye'nin enerji sektöründeki kapasitesine ve yatırımlarına dikkat çekmiştir.

16 Ocak 2021 tarihli haberde ise termik santrallerin ülke ekonomisine olan katkılarına vurgu yapılmış ve bu çerçevede yapılan yatırımların önemine işaret edilen söylemler ön plana çıkarılmıştır:

"Sanayi ve tarımıyla Türkiye'nin en önemli şehirlerinden olan Manisa'da Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Fatih Dönmez'in katılımıyla gerçekleştirilen toplu açılış töreniyle 3'ü jeotermal biri termik olmak üzere 1.37 milyar dolarlık 4 enerji santrali hizmete girdi. Toplu Açılış törenine Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan video konferans sistemiyle katıldı. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın video konferans bağlantısıyla katıldığı Manisa Enerji ve Tabii Kaynaklar Projeleri Toplu Açılış Töreni Manisa'nın Soma ilçesinde Kolin Termik Santralinde gerçekleştirildi."

Sabah gazetesindeki haber metinlerinin girişinde görüldüğü üzere maddi unsurlar öne çıkarılmış ve termik santrallere yapılan bazı yatırımlara değinilmiştir. Bu bağlamda kurgulanan haberlerde söz

konusu kaynağın çevreye tahribatına yer verilmemiş ve hâkim olan ideolojinin söylemleri öne çıkarılarak, kurumun kendi sahiplik yapısına ve ekonomik kaygılarına uygun bir yayıncılık sergilenmiştir.

Haberlerdeki söylemde kronolojik bir anlatı yerine en önemli bilgilerin ve gelişmelerin en üstte yer aldığı bir anlatı hâkimdir. Bu nedenle olaylar arasında önem sırası söylemin akışını da belirlemektedir (Ülkü, 2004, s. 377). Araştırmada incelenen örneklerde de görüldüğü üzere, belirli söylemler öne çıkarılmıştır. Ele alınan konu aynı olsa da her gazetenin kendi değerleri ve ideolojik duruşu üzerinden bir anlatı ortaya koyduğu belirlenmiştir. Bu durum yayınların içerik üretirken nasıl hareket ettiğini ve haberlerde neleri ön plana çıkarıp neleri arka planda tuttuğunu somut bir biçimde göstermektedir.

Ardalan ve Bağlam Bilgisi

Haberde ele alınan olayların detaylarına dair verilen bilgiler metinlerin çözümlenmesi açısından son derece önemlidir. Bu noktada olayların geçmişine ilişkin ayrıntıların paylaşılması ve bağlantılı olan konuların ilişkilendirilmesi büyük bir önem kazanmaktadır.

Haber konusunda odaklanılan konunun arka planına ve olayın geçmişine dair bilgilerin yer alması haberdeki genel çerçeveyi yansıtmaktadır. Ardalan ve bağlam bilgisi için önemli olan bu işleyiş haberin çözümlenmesine katkı sağlamaktadır (İşkar, 2014, s. 124).

Çalışma kapsamında ele alınan haberlere bakıldığında, *Cumhuriyet* gazetesinin termik santrallerle ilgili gelişmelerin detaylarına ilişkin bilgilere yer verdiği görülmüştür. 5 Aralık 2020 tarihli haberde termik santraller üzerinden yaşananların sürecini açık bir şekilde ortaya koyan gazete söz konusu olayın sosyal ve siyasal yönlerine şu ifadeler üzerinden dikkat çekmiştir:

"CHP Genel Başkan Yardımcısı Ali Öztunç, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Afşin-Elbistan Termik Santrali'nin filtresiz çalışmasına ilişkin kanun teklifini veto ettiğini anımsatarak, Veto edildiği zaman Sayın Cumhurbaşkanı 'halktan yana olurum, ranttan yana olmam' demişti ama Cumhurbaşkanı'nın halktan yana olması 6 ay sürdü. 6 ay sonra santral tekrar çalışmaya başladı, görüntüler neredeyse her gün Afşin, Elbistan'da yaşanıyor."

Söz konusu söylemler üzerinden Afşin ve Elbistan'da yaşananların arka plan bilgilerine yer verilmiştir. Cumhurbaşkanı tarafından termik santrallere filtre takılmasının veto edildiğine dikkat çeken gazete, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın; *"Halktan yana olurum, ranttan yana olmam"* söylemine işaret ederek olayın politik yönünü öne çıkarmıştır. Bu yönüyle ideolojik bir söylem geliştirilen gazetede hükümetin

CHP'li milletvekili üzerinden eleştirildiği görülmüştür. 16 Şubat 2021 tarihli bir diğer haberde, termik santrallerle ilgili yaşanan süreç ve söz konusu meselenin arka planı ise şu şekilde ortaya konulmuştur:

"Hayatı ve Doğayı Koruma Platformu sözcüsü bölge sakini İbrahim Yalçın, "Bu termik santralin 30 yıl ömrü vardı, 34 yıl oldu. Kanuna uygun hale getirilemiyor. Artık kapatılmalı" dedi. CHP'li Ali Öztunç da; "Filtre takılacağı iddia edildi. Filtrenin takılma işleminin sürdüğü belirtiliyor ama verilen sözler tutulmadı. 1 Ocak dendi olmadı. 1 Şubat dendi yine olmadı. Filtre hâlâ takılmadı. 2 ünite çalıştırılması gerekirken bazen 3 ünite çalıştırılıyor. Enerji Bakanlığı bu konuda ceza kesti ama şirket umursamıyor..."

Gazetede haberlerde çevre üzerinde çeşitli sorunlara neden olan termik santrallerle ilgili ardaan bilgilerine yer verilmiştir. Söz konusu içeriklerde hükümet yetkilileri, CHP'li vekiller ve çevre konularında aktif çalışanlar tarafından eleştirilmiş ve haberler bu tema çerçevesinde kurgulanmıştır. Bu yönüyle haberdeki söylemlerin çevreci bağlamda sunulduğu söylenebilir.

Hürriyet gazetesine bakıldığında, termik santrallerle ilgili içeriklerde ekonomik yönlere ağırlık verildiği görülmektedir. Termik santrallerin zararlarına değinilmeyen haberlerde ülkeye getirdiği kazanca ve büyük öneme sahip olduğuna dikkat çekilmiştir. Bu doğrultuda kişilerin ve kurumların görüşlerini haberleştiren gazete, enerji kaynağına yönelik olumlu bakış açısı ortaya koymuştur. Yapılan yatırımlarda hükümet temsilcilerinin görüşleri ön plana çıkarılırken termik santrallere karşı olan kişilerin ve kurumların yorumlarına yer verilmemiştir. Bu yönde birtakım yayınlar yapan gazetenin, ardaan ve bağlam bilgilerini maddi ve siyasi çerçevede kurguladığı görülmüştür. 16 Ocak 2021 tarihli bir haberde termik santraller; yatırım, kazanç ve enerji gücü söylemleri üzerinden ele alınmıştır:

"Bugün hayata geçireceğimiz 510 megavat gücündeki Soma Kolin Termik Santrali, yerli kömürün yüksek teknolojiyle buluştuğu güzel bir örnektir. Bu projeyle yıllık 4.7 milyon ton linyiti işleyerek enerjiye dönüştüreceğiz. Şu anda ekranda gördüğünüz dev termik santrali bunun ispatıdır. Maden sahası ve santralle birlikte yatırım tutarı 1.1 milyar doları bulan projeyle yıllık yaklaşık 150 milyon dolarlık gaz ithalatını engelleyeceğiz."

Yatırımların arka plan bilgilerini bu bağlamda ele alıp haberleştiren gazetenin çevresel sorunları göz ardı ettiğini söylemek mümkündür. Bu doğrultuda yaptığı yayınlarda hükümetin açıklamaları üzerinden tek taraflı ve ekonomi politik temelli tutumun olduğu görülmektedir.

Sabah gazetesinde de benzer çerçevede bir sunumun olduğunu söylemek mümkündür. Yapılan haberlerde termik santrallerin çevre üzerindeki tahribatına yönelik bilgi yer almazken resmi söylemler üzerinden bir dil ortaya konulmuştur. Gazete termik santrallerle ilgili hükümet yetkililerinin görüşlerine

ağırlık vermiş, konuyla ilgili ardaan ve bağlam bilgisini de ekonomik gelişmeler, yatırımlar ve enerji politikaları üzerinden kurgulamıştır.

16 Ocak 2021 tarihli haberde Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Fatih Dönmez'in; *"Soma Termik Santral Tesisimiz, Manisa'mızın elektrik ihtiyacının dörtte üçünden fazlasını yani yüzde 77'sini karşılayacak. Türkiye genelinde yerli kaynaklardan ürettiğimiz elektriğin yüzde 2.1'ini santralimizden sağlayacağız. Projeye yıllık 4.7 milyon ton linyiti ekonomimize kazandıracaktır."* söyleminde de görüldüğü gibi, haber maddi unsurlar üzerinden ele alınmış ve çevre gazeteciliği bağlamında yetersiz ve ideolojik bir yayıncılık örneği sergilemiştir. Bu yönüyle gazetede termik santrallerle ilgili haberlerde egemen güçlerin çıkarlarıyla örtüşen bir bağlam oluşturulmuştur.

Basit bir anlatı olan haberin arka planında yayınlandığı kurumun kimliği, metni kaleme alan kişinin sahip olduğu sosyal, tarihsel, kültürel ve siyasal değerlerin bir yansımasını görmek mümkündür. Bu yönüyle gerçeğin kurgulanmış haline ayna tutan haberler içinde oldukça derin anlamları da barındırmaktadırlar (Cengiz & Çağlar, 2003, s. 172). Ele alınan haber metinlerinde de görüldüğü gibi, gazetelerin genel tutumu ardaan ve bağlam bilgilerinin aktarımında önemli bir etken olmuş ve haberler kurumsal yapının olaya yaklaşımını açık bir biçimde yansıtmıştır.

Kelime Seçimleri

Mesajın iletilmesi için önemli bir unsur olan sözcükler gazetelerin ideolojik duruşlarını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda *Cumhuriyet* gazetesindeki haberlere bakıldığında, gazetenin yayın politikasına uygun kelimelere ağırlık verdiği görülmüştür. Bu yönüyle, çevresel sorunlara ve termik santrallerin insan hayatı ve çevre üzerindeki olumsuz etkilerine odaklanmış ve söz konusu tutum kelime seçimlerinde belirleyici olmuştur.

3 Aralık 2020 tarihli haberde; *"Anadolu'nun akciğerleri Kazdağları'nı bozkıra çeviren ve insanın içini acıtan yok oluşa sebep olan AKP iktidardır"* açıklamasında; "AKP, iktidar, yok oluş" sözcükleriyle tahribattan hükümet sorumlu tutulmuş ve bu yaklaşım kelimelere de yansımıştır.

5 Aralık 2020 tarihli bir haberde; *"Elbistan ve Afşin'de insanların başından aşığıya kül yağıyor, zehir saçılıyor. Yazıktır, günahıdır. Burada yüzbinlerce insanın yaşamını yitirmesine, kanser olmasına lütfen artık sebep olmayın diyoruz."* söylemi üzerinden hükümete açık çağrıda bulunulmuştur. "Kül yağıyor, zehir saçılıyor"

gibi ifadelerle de desteklenen haberde sorunun seçilen kelimelerle dikkat çekici şekilde aktarıldığı görülmüştür. Bu yönüyle çevreci bir tutumla birlikte haberlerde iktidara karşı muhalif söylemin ve ideolojik yaklaşımın olduğu görülmüştür.

Haberde seçilen kelimeler metnin bütününden bağımsız değildir. Haberde kurgulanan söylemle örtüşen kelimelerde basın kurumunun ya da metni hazırlayan gazetecinin inançlarını, ideolojilerini ve politik duruşlarını saptamak mümkündür (van Dijk, 1983, s. 31). Araştırma kapsamında analiz edilen haber metinlerine bakıldığında da söz konusu kurgusal işleyiş açık bir biçimde ortaya çıkmaktadır.

Hürriyet gazetesindeki kelime seçimlerinde ise; “milli ve yerli, kar, kazanç, gelir, yatırım, dev” gibi ifadeler ön plana çıkarılmıştır. Termik santrallerin çevre üzerindeki olumsuz etkilerine yer vermeyen gazete, santrallerdeki çalışmaları ve yatırımları pozitif bir şekilde aktarmıştır.

20 Aralık 2020 tarihli haberde; “11 aylık süreçte 617 bin 540 ton kömür satarak 267 milyon 611 bin 496 lira gelir elde etti.”, 18 Ocak 2021 tarihli bir haberde ise; “Bakan Varank Çukurova’daki ‘dev’ yatırımlarda incelemelerde bulundu.” söylemlerinde santrallerin ülkeye kazandırdıklarına yer verilmiştir. Termik santrallerle ilgili haberleri olumlayıcı bağlamda ele alan gazetenin kurumsal kimliği, ticari hedefleri ve ideolojik duruşu doğrultusunda içeriklerini kurguladığı görülmüştür.

Sabah gazetesinde, haberlerin genel çerçevesine uygun bir temsil ortaya konulmuştur. Ülkenin ekonomisi açısından termik santrallerin getirilerini öne çıkaran haberler yapan gazete; 26 Kasım 2020 tarihli; “Taş kömürü hala dünya sanayisi için vazgeçilmez enerji kaynağıdır.”, 20 Aralık 2020 tarihli; “Biz ne koşulda olursa olsun taş kömürünü üreterek ülke ekonomisine kazandırmak istiyoruz” söylemleriyle üretimi destekleyen bir tutum ortaya koymuştur.

Bu çerçevede gazetede; gelir, yatırım, yerli, milli, kazanç gibi kelimelere ağırlık verildiği görülmüştür. Termik santrallerle ilgili sorunlarının ele alınmadığı içeriklerde resmi makamların açıklamaları desteklenirken bu yönde haberlerin geliştirildiği saptanmıştır. Kurumun değerleri, sahiplik yapısı ve ideolojik tutumuyla uyumlu bir söylem yansıtan *Sabah*’ın, çevre gazeteciliği açısından yetersiz bir habercilik örneği sergilediği söylenebilir.

Haberin Retoriği

Haberdeki inandırıcılığının arttırılması için önemli olan görsel ve sayısal unsurlar haber metinlerinde sıklıkla kullanılmaktadır. *Cumhuriyet* gazetesinde yapılan haberlere bakıldığında, 8 görselde termik santrallerin bacalarından çıkan dumanlara, 6 karede CHP'li milletvekillerinin fotoğraflarına, 3 görselde Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın fotoğraflarına, 2 görselde çevre hakları için direnen kişilere, bir görselde AKP'nin ve MHP'nin logolarına, bir görselde çevresel sorunları aktaran grafiğe yer verilmiştir.

Metindeki bilgilerin desteklenmesi ve haberin gerçekliğinin kabul görmesi için önemli olan fotoğraf, konuya tanıklık eden görsel belge niteliği taşıması nedeniyle haber söyleminde önemli bir role sahiptir (İşkar, 2014, s. 110). Fotoğraf metne katkı sağladığı gibi tek başına da çeşitli anlamlara sahip olmaktadır. Bu yönüyle haberi alan kitlenin anlaması gereken mesajları görsel öğeler üzerinden vermek son derece önemlidir.

Bu doğrultuda fotoğraflara yer veren gazete çeşitli istatistiki bilgileri de öne çıkarmıştır. Söz konusu içeriklerin gazetenin politikalarına ve ideolojik yaklaşımlarına uygun bir çerçevede kurgulandığı görülmüştür. Çeşitli nicel verilerle öne sürülen soruna dair bilgilere de yer veren gazete şu ifadeler üzerinden savlarını pekiştirmiştir:

"Bölgede ölçülen en yüksek 24 saatlik PM2.5 değerinin ise DSÖ'nün önerdiği yıllık limit değerinin 10 katından, AB'nin mevzuatında belirlenen yıllık ortalama limit değerinin 4 katından yüksek olduğu belirlendi.", "Dünyada en yüksek kükürt dioksit emisyonuna sahip 5. kömürlü termik santral bölgesi olan Afşin & Elbistan bölgesine 6 yeni santral inşa edilmesi planlanıyor. Bölgede 1984 yılından bugüne kanser vakaları 8 kat arttı."

Görüldüğü üzere haberlerdeki veriler ve görseller dikkat çekmek adına kullanılmış ve oluşturulmak istenen söylemle pekiştirilerek okurlara aktarılmıştır. Haberde inandırıcılığın ve etkinin sağlanması için önemli olan bu unsurlara yer veren gazete, yayınlarındaki genel temaya uygun bir nicel ve görsel söylem ortaya koymuştur.

Hürriyet gazetesindeki görsellere bakıldığında; 20 karede santral tesisi üzerine yapılan yatırımlara, 6 fotoğrafta Cumhurbaşkanı Erdoğan'a, 5 karede hükümet yetkililerine, 4 karede tesis çalışanlarına, bir görselde paraya, bir diğerinde kurumsal yatırım görseline yer verilmiştir. Bu yönüyle gazetede, haberlerdeki söylemlerle örtüşen para, yatırım ve gelir kavramlarını öne çıkaran fotoğraflara ağırlık verildiği görülmüştür. Nicel açıdan da üretim ve kazanç kavramları üzerinden bir habercilik yapan

kurum çevresel değerlerden daha çok maddi görsel ve verilere yer ayırmıştır. Aşağıdaki gibi söylemleri öne çıkaran gazete, ortaya koyduğu sunumu sayısal ve istatistiki bilgilerle pekiştirmiştir:

"Ocak-kasım döneminde 617 bin 540 ton kömür satarak 267 milyon 611 bin lira gelir elde etti.", "Kurulu gücün yüzde 29,6'sı doğal gaz çevrim santralleri, yüzde 25,3'ü barajlı hidroelektrik, yüzde 11,7'si linyit santrallerinden, kalanı ise diğer enerji kaynaklarından elektrik üreten tesislerden oluştu."

Sabah gazetesi; 8 görselde tesis fotoğraflarına, 2 karede işçilere, 1 fotoğrafta hükümet yetkililerine ve 1 görselde para fotoğrafına yer vermiştir. Bu yönüyle haber metnindeki yatırım ve kazanç üzerinden kurulan söylemler görsellerle de desteklenmiştir. Nicel olarak; *"11 ayında 631 bin 200 ton satılabilir kömür üretildi. Kurum bunun 617 bin 540 tonunu sattı."* ve *"10 aylık süreçte 521 bin 379 ton kömür satarak 229 milyon 455 bin 862 lira gelir elde etti."* bilgileri üzerinden gazete çevresel değerlerden daha çok kazanç, yatırım, üretim söylemlerini ön plana çıkarmıştır. Bu yönüyle *Sabah*'ın kurmuş olduğu gazetecilik söyleminin görsellerle ve verilerle de açık bir biçimde pekiştirildiği görülmüştür.

SONUÇ

Gazetelerin termik santrallerle ilgili sunumunu çevre gazeteciliği bağlamında inceleyen araştırmada *Cumhuriyet*, *Hürriyet* ve *Sabah* gazetelerinin ortaya koyduğu söylemleri saptamak hedeflenmiştir. Bu çerçevede yürütülen çalışmada gazetelerin söz konusu alanla ilgili nasıl bir yayıncılık ortaya koyduğu ve haberleri yaparken çevre odaklı bir yaklaşıma sahip olup olmadığı sorgulanmıştır. Eleştirel söylem analizi yöntemiyle incelenen haber içerikleri; başlıklar, haber girişi, ardaalan ve bağlam bilgisi, kelime seçimleri ve retorik bağlamında yorumlanmıştır. Buna göre gazetelerin termik santrallerle ilgili haberlerdeki söylemlerinin çevre odaklı yayıncılıktan çok politik, ekonomik ve ideolojik hedefler bağlamında kurguladıkları görülmüştür.

Cumhuriyet gazetesine bakıldığında, yayının termik santrallerle ilgili çevresel değerleri gözetten bir yaklaşıma sahip olduğu söylenebilir. Gazete, çevre haberciliği bağlamında olumlu sunumlara yer vermiş ve haberlerini çeşitli otoritelerin görüşleriyle ve bilimsel araştırmalarla desteklemiştir. Bu yönüyle termik santrallerle ilgili çevreci bir gazetecilik örneği sergilenmiştir. Bu noktada gazetenin çevre haberleri üzerinde önemli bir etkisi olan sahiplik yapısına da dikkat çekmek gerekmektedir. *Cumhuriyet* gazetesinin çalışmada ele alınan diğer gazetelerden farklı olarak gazetecilik dışında herhangi bir alanda yatırımı bulunmamaktadır. Bu durum, çevre haberleri özelinde hak odaklı tutumun ortaya konulmasında etkili

olurken, holdingleşmemiş yapıdaki gazetecilik sisteminin önemli olduğunu da göstermektedir. Öte yandan gazetenin haberlerde politik ve ideolojik bir tutum içerisinde olduğu da söylenebilir. Haberleri hükümet ve muhalefet karşıtlığı üzerinden yapan gazete CHP'li milletvekillerinin ilgili çalışmalarına ve açıklamalarına ağırlık vermiştir. Bu yönüyle; başlık, giriş, ardaan ve bağlam bilgisi, kelime seçimi, retorik unsurlarını söz konusu değerler etrafında kurgulayan *Cumhuriyet* gazetesinin çevre konularına duyarlı olmakla birlikte eleştirel, politik ve ideolojik bir habercilik ortaya koyduğu görülmüştür.

Hürriyet gazetesinde termik santrallerle ilgili yayınlarda çevre gazeteciliğinden uzak bir habercilik örneği sergilendiği saptanmıştır. Öyle ki termik santrallerle ilgili haberler; ekonomik gelişim, yatırım, kazanç, enerji gibi kavramlar üzerinden ele alınmıştır. Bu kalıplar çerçevesinde kurgulanan yayınlarda hükümetin söylemlerine ağırlık verilmiş ve hâkim ideolojinin sunumu ortaya konulmuştur. Ayrıca sektörde yatırımları bulunan kişilerin de görüşlerinin yer bulduğu gazetede çevresel değerleri savunan siyasi partilerin ya da çevre örgütlerinin görüşlerine ise yer verilmemiştir. Başlıkta, haber girişinde, ardaan ve bağlam bilgisinde, kelime seçiminde ve retorik üzerinden yapılan incelemelerde de söz konusu tutum açıkça görülmüş ve gazetenin siyasi, ticari ve ideolojik kaygılarının belirginleştiği saptanmıştır. Bu noktada, enerji sektöründe yatırımları bulunan holding tarafından yayınlanan gazetenin içeriklerinin çevre gazeteciliğiyle örtüşmemesi ise gazetenin sahiplik yapısı ve siyasi ilişkileri üzerinden açıklanabilir.

Sabah gazetesine bakıldığında da söz konusu yayının benzer bir söylem içinde olduğu görülmüştür. Termik santrallerle ilgili haberlerde hükümetin yatırımları ve açıklamaları öne çıkarılmıştır. Bu bağlamda gazetecilik adına yetersiz bir çevre haberciliği sergileyen gazetede çevresel değerleri savunan kişilere, kurumlara yer verilmediği saptanmıştır. Termik santrallerle ilgili haberlerde ön plana çıkarılan söylemler; kazanç, kar, yatırım ve dev sermaye gibi unsurlar üzerinden haberleştirilmiştir. Başlıklara, haber girişine, kelime seçimine, retoriğe, ardaan ve bağlam bilgisine yansıyan sunum, egemen ideolojinin değerleri çerçevesinde kurgulanmıştır. Bu yönüyle *Sabah* gazetesinin, ekonomi politik kaygılar etrafında ideolojik söylem geliştirdiği ifade edilebilir. *Hürriyet* gazetesinde olduğu gibi *Sabah*'ın sahiplik yapısının da haberler üzerinde belirleyici olduğu söylenebilir. Öyle ki yayın sahibinin enerji alanında yatırımları ve ortaklıkları bulunmaktadır. Gazetenin söz konusu durumunun ve siyasi etkileşimlerinin çevre sorunlarına ilişkin hak odaklı habercilik yapmada bir engel oluşturup oluşturmadığı da dikkate alınması gereken konulardan biridir.

Sonuç olarak, gazetelerin yayın kimliklerinin, sahiplik yapılarının, ideolojik duruşlarının, siyasi ve ekonomik hedeflerinin termik santrallerle ilgili haberlerde etkili olduğu saptanmıştır. Termik santrallerin çevre ve canlılar üzerindeki etkilerine çok fazla yer vermeyen yayınların bu yönde bir çevresel bilincin oluşturulmasında olumlu bir habercilik örneği ortaya koyamadıkları görülmüştür. Ancak çevre ve yaşam üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olan termik santraller her geçen gün daha fazla tahribata yol açmakta ve sorunlara neden olmaktadır. Bu nedenle de söz konusu enerji kaynaklarının daha güvenli hale getirilmesi ve çevre odaklı yaklaşımla kontrol altına alınması gerekmektedir. Bunun için siyasi güçlerin, termik santral sahiplerinin ve basının ortak bilinç etrafında birleşmeleri gerekmektedir. Bu noktada halkın çevrelerinde gerçekleşen olaylardan haberdar olması için kritik bir rol üstlenen çevre gazeteciliği, kamuoyunun çevresel gelişmelere ilişkin bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi açısından önemlidir. Bu nedenle çevre haberlerinin çeşitli çıkarlardan bağımsız bir şekilde yaşamsal değerler üzerinden kurgulanması gerekmektedir. Kurumların kaygıları etrafında yapılan haberlerin çevre krizlerini önlemeyeceği çok açıktır. Bu sebepten ötürü termik santrallerin yarattığı tahribat gibi birtakım alanlarda olan çevre krizlerini görmezden gelmek çözüm sağlamayacaktır. Daha yaşanılabilir ve sürdürülebilir dünya için çevre basınının güçlenmesine ve baskı altında tutulmamasına ayrı bir önem verilmelidir. Son olarak, üzerinde yaşadığımız çevrenin hayatın temel unsuru ve yaşamın özü olduğu unutulmamalıdır. Bu bakış açısı içerisinde çevre hakkında alınan kararlarda ve yapılan haberlerde söz konusu fikir temel bir ilke olarak benimsenmelidir.

EXTENDED ABSTRACT

Thermal power plants have negative effects on environment and people. Therefore, it is important that environmental journalism informs citizens. In this study, *Cumhuriyet*, *Hürriyet* and *Sabah* newspapers were selected and the news published in these newspapers between 25.11.2020 and 28.02.2021 was examined. The aim of the study is to reveal how the discourse is established in the news about thermal power plants and how the news about thermal power plants is presented. In this context, it is also questioned whether the news about thermal power plants is made in an environmentally oriented manner and whether the ownership structure and ideological views are effective in the discourses of the news texts. Whether or not newspapers have the potential to create environmental awareness is the main problematic of the research. The study is significant because it reflects the

newspapers' approach to environmental journalism. In this direction, critical discourse analysis was used as a method in the study.

Environmental journalism is the transmission of environmental developments and problems by the media tools, considering the interests of citizens. Environmental journalism, which aims to convey real information about environmental developments and ensure that individuals are conscious, is a field of struggle. Various elements influence the content of environmental news where discourse is manifested by the characteristics of newspapers, the ideology of the dominant forces and the values of the journalist. It has become difficult to make accurate reporting in the press, which does not care about the values of journalism and changes the public interest to political and commercial preferences. Along with the transformations in the media ownership structure, people and institutions with fuel companies have negatively affected environmental reporting. Newspapers began to take shape around the values of owners, ideological attitudes as well as cultural and historical accumulation. On the other hand, there are different problems in environmental journalism. Initially, environmental journalism is seen as a dangerous field compared to other specialized areas of journalism. The superficial treatment of environmental developments in newspapers is another dimension of the problems. Moreover, disaster-oriented handling of environmental news is also a problem.

Looking at the method and findings of the study, 96 issues covered in the respective newspapers were examined. During the period covered, 15 reports were made in *Cumhuriyet*, 17 in *Hürriyet* and 14 in *Sabah* about thermal power plants. Thus, totally 46 news stories were analyzed in the study. The news was examined by Van Dijk's method of critical discourse analysis. In this direction; news headlines, news entries, context information, word choices and news rhetoric were focused for the analysis of discourses produced through thermal power plants.

In *Cumhuriyet*, the government was criticized in the headlines and the statements of the opposition were highlighted. Although there is an environmental oriented approach in the titles, there is an ideological discourse as well. In the headlines in *Hürriyet*, there are discourses from government representatives and institutions in the energy sector. In *Sabah*, government officials are at the forefront with their statements.

In the introduction of the news in the newspaper *Cumhuriyet*, attention was paid to the damage caused by thermal power plants to the environment and there was a political attitude. *Hürriyet* has adopted a political, economic and ideological stance. In *Sabah*, economic and political interests are prominent and there is an ideological attitude.

Cumhuriyet displayed an environmental and critical context in the news. In addition, *Cumhuriyet* also addressed the background of events. *Hürriyet* reported the news in an economic and political context. Hence, the government and investors have been brought forward. Likewise, *Sabah* seems to have assumed economic and political attitude. Thus, context is also formed within this framework.

Furthermore, *Cumhuriyet* has established discourse in accordance with the policy of the government through word selections. Such as, the words; government, power and criminal are often included in the newspaper. *Hürriyet*, on the other hand, has highlighted discourses including the words; such as investment, earnings, domestic and national. *Sabah* newspaper, words such as income, investment, domestic, national and earnings are in the majority.

In rhetorical analysis pertaining to *Cumhuriyet*, data and images were used to draw attention and reinforced with critical discourses. In *Hürriyet*, the photographs that highlight the concepts of money, investment and income that coincide with the discourses were extensively used. In the same way, the discourse in *Sabah* is also reinforced by images and data.

As a result, it was determined that the publishing identities, ownership structures, ideological positions, political and economic goals of the newspapers were effective in the news about thermal power plants. It has been observed that publications that do not give much place to the impact of thermal power plants on the environment and living things cannot provide a positive example of reporting for creating environmental awareness in this direction. Nevertheless, for a more livable and sustainable world, a special attention should be paid to proper performance of the environmental press which is not meant to be pressured. Finally, it should also be noted that the environment on which we live is the basic element and the essence of life. Based on this importance, the idea in question should be adopted as a basic principle in decisions and news about the environment.

KAYNAKÇA

- Abbas, H. H., & Ogadimma, E. (2015). Environmental journalism: a content analytical study of Omani newspaper coverage of environmental issues. *International Journal of Arts and Commerce*, 4(6), 69-82.
- Accountable Journalism*. (2020, Kasım 26). Asian Federation of Environmental Journalists Code of ethics: <https://accountablejournalism.org/ethics-codes/international-asian-federation-of-environmental-journalists> adresinden alındı.
- Adıgüzel, Y. (2016). Medyanın eleştirel ekonomi politiği: Avrupa'da eleştirel ekonomi politik yaklaşım. B. Kılınç (Dü.) içinde, *Medyada eleştirel yaklaşımlar* (s. 118-135). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Akbay, C., & Bılgıç, A. (2020). Afşin ve Elbistan ilçelerinde toplumun termik santrallerin çevreye ve insan sağlığına etkileri konusundaki görüşleri. *Tarım ve Doğa Dergisi*, 23(6), 1587-1597.
- Akman, B. Y. (2018). *Türkiye'de ulusal basında çevre haberciliği üzerine eleştirel bir inceleme* (Yüksek lisans tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Althusser, L. P. (2003). *İdeoloji ve devletin ideolojik aygıtları*. (A. Tümertekin, Çev.) İstanbul: İthaki Yayınları.
- Archibald, E. (1996). *How environmental reporters on daily newspapers construct news of the environment* (PhD dissertation). Atina: Georgia University.
- Arsan, E. (2004). Medya-güç-ideoloji ekseninde Merve Kavakçı haberlerinin iki farklı sunumu. Ç. Dursun (Dü.) içinde, *Haber, hakikat ve iktidar ilişkisi* (s. 151-182). Ankara: Elips Kitap.
- Avcı, S. (2012). Türkiye'de termik santraller ve çevresel etkileri. *Coğrafya Dergisi*, (13), 1-27.
- Baker, J. M. (2008). *Environmental journalism and Utah's National Parks, 1919-1971*. Utah: University of Utah.
- Bal, H. (2016). *Nitel araştırma yöntem ve teknikleri*. Bursa: Sentez Yayıncılık.
- Barret, O. B. (2006). Ekonomi politik yaklaşım. L. Yaylagül (Dü.) içinde, *Kitle iletişim ekonomisi politikası* (s. 1-16). Ankara: Dalbaz Yayıncılık.
- Başaran, F. (2014). Giriş: Marx, medya, meta ve sermaye birikimi. F. Başaran (Dü.) içinde, *M@rx geri döndü: Medya, meta ve sermaye birikimi* (s. 11-20). Ankara: NotaBene Yayınları.
- Baykan, B. G. (2009). *2008'de medyada çevre*. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomik ve Toplumsal Araştırmalar Merkezi.
- Bodker, H., & Neverla, I. (2013). *Environmental journalism*. New York: Routledge.
- Boykoff, M. (2011). *Who speaks for the climate? Making sense of mass media reporting on climate change*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bunsha, D. (2010). Lost in the smog. K. Acharya, & F. Noronha (Dü.) içinde, *The green pen environmental journalism in India and South Asia* (s. 72-78). New Delhi: Sage.
- Büyükbaykal, A. I. (t.y.). *Gazetecilik türleri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Yayınları.

- Büyükkantarcıoğlu, N. (2012). Söylem incelemelerinde eleştirel dilbilimsel boyut: Eleştirel söylem çözümlemesi ve ötesi. Ö. Özer (Dü.) içinde, *Haber eleştirmek* (s. 161-197). Konya: Literatürk Yayınları.
- Cengiz, A., & Çağlar, Ş. (2003). Anlatı olarak haber. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (18), 167-176.
- Chan, K. (1999). The media and environmental issues in Hong Kong 1983-95. *International Journal of Public Opinion Research*, 11(2), 135-151.
- Chomsky, N., Edward, H., Peterson, D., & Podor, J. (2004). *Medyanın kamuoyu imalatı, medyanın tekelleşmesi kitlelerin yönlendirilişi ve zorunlu itaat*. (A. Köymen, E. Kalak, H. Alpmen, Ö. İnciler, & I. Esendir, Çev.) İstanbul: Chiviyazıları Yayınevi.
- Cox, R. (2006). *Environmental communication and the public sphere*. Caroline: Sage.
- Cox, R. (2007). Natures crisis disciplines: does environmental communication have an ethical duty? *Environmental Communication: A Journal of Nature and Culture*, (1), 5-20.
- Çam, Ş. (2008). *Medya çalışmalarında ideoloji epistemolojik ve metodolojik sorunlar*. Ankara: De Ki Basım Yayım.
- Çaplı, B. (2002). *Medya ve etik*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Dağlı, N. (2001). *Çevreye katılımın sağlanmasında bilgiye erişimin önemi ve basının rolü* (Doktora tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demirel, S. D. (2014). *Dünyada ve Türkiye’de çevre iletişimi ve çevre haberciliği eğitimi* (Yüksek lisans tezi). İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Doğan, C. (2009). Ermeni soykırım tasarısı: yazılı basının söylemi üzerine bir deneme. İ. Parlak (Dü.) içinde, *Medyada gerçekliğin inşası* (s. 281-331). Konya: Çizgi Kitabevi.
- Duman, K. (2012). Çevre gazeteciliğinin gelişimi ve mesleki örgütlenme çabaları. S. Kırılı, & Ü. Sarı (Dü.) içinde, *Medya ve gündelik yaşamda çevre gerçeği* (s. 49-64). İstanbul: Aya Yayıncılık.
- Duman, K. (2016). Haber televizyonlarında çevre bilinci: Türkiye’de yeşil odaklı programların yer alma sıklığı. *İstanbul Arel Üniversitesi İletişim Çalışmaları Dergisi*, 5(9), 133-155.
- Dursun, Ç. (2001). *TV haberlerinde ideoloji*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Dursun, Ç. (2004). Haberde gerçekliğin inşa edilmesi ne demektir. Ç. Dursun (Dü.) içinde, *Haber, hakikat ve iktidar ilişkisi* (s. 37-66). Ankara: Elips Kitap.
- Dursun, Ç. (2004a). Televizyon haberlerinde siyasal İslamcı partinin temsili: 1999 seçimlerinde Fazilet Partisi. *Selçuk İletişim*, 3(3), 5-20.
- Dursun, Ç. (2007). Haklar haberciliğinin doğası ve olanağı. *Felsefelogos*, (33), 129-139.
- Fairclough, N. (2001). *Language and power*. London: Longman.
- Fairclough, N., & Wodak, R. (1997). Critical discourse analysis. T. A. van Dijk (Dü.) içinde, *Discourse studies: a multidisciplinary introduction* (s. 258-284). London: Sage.

- Fiske, J. (1996). *İletişim çalışmalarına giriş*. (S. İrvan, Çev.) Ankara: Bilim Sanat Yayınları.
- Flor, A. (2004). *Environmental communication: principles, approaches and strategies of communication applied to environmental management, Diliman, Quezon City*. Philippines: University of the Philippines-Open University.
- Fowler, R. (1991). *Language in the news: Discourse and ideology in the press*. London: Routledge.
- Friedman, S. (2004). And the beat goes on: the third decade of environmental journalism. S. Senecah, S. Depoe, M. Neuzil, & G. Walker içinde, *The environmental communication yearbook* (s. 175-187). London: Lawrence Erlbaum.
- Frome, M. (1998). *Green ink: An introduction to environmental journalism*. Salt Lake City: University of Utah Press.
- Frome, M. (2003). Environmental movement and the media. D. Johnston (Dü.) içinde, *Encyclopedia of international media and communications* (s. 543-552). Elsevier.
- Garnham, N. (1979). Contribution to a political economy of mass communication. *Media, Culture & Society*, (1), 123-146.
- Garnham, N. (2011). The political economy of communications revisited. J. Wasko, G. Murdock, & H. Sousa (Dü.) içinde, *The handbook of political economy of communications* (s. 41-61). Oxford: Blackwell Publishing.
- Gibson, B. (2008). *The Americans are coming! The Americans are coming! Framing the Great Lake Water debate in the North American press* (Master dissertation). Ottawa: Carleton University Journalism and Communication.
- Girgin, A. (2003). *Yazılı basında haber ve habercilik etiği*. İstanbul: İnkılap Yayıncılık.
- Golding, P., & Murdock, G. (2008). İdeoloji ve kitle iletişim araçları: Belirlenim sorunu. L. Yaylagül (Dü.) içinde, *Medya, popüler kültür ve ideoloji* (s. 59-75). Ankara: Dipnot Yayınları.
- Golding, P., & Murdock, G. (2014). Kültür, iletişim ve ekonomi politik. S. İrvan (Dü.) içinde, *Medya, kültür, siyaset* (B. Kejanlıoğlu, Çev.). (s. 49-75). Ankara: Pharmakon Yayınevi.
- Gümüşel, D., & Stauffer, A. (2015). *Ödenmeyen sağlık faturası-Türkiye’de kömürlü termik santraller bizi nasıl hasta ediyor?* Sağlık ve Çevre Birliği HEAL Raporu.
- Gürbüz, M., & Özdemir, Y. (2016). Afşin-Elbistan termik santrallerinin çevre kirliliği üzerindeki etkilerinin mesafe tabanlı algı analizi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 21(36), 95-118.
- Herman, E., & Chomsky, N. (1988). *Manufacturing consent: The political economy of the mass media*. New York: Pantheon Books.
- Herman, E., & Chomsky, N. (2012). *Rızanın imalatı: Kitle medyasının ekonomi politiği*. (E. Abadoğlu, Çev.) İstanbul: BGST Yayınları.
- Hutchins, B., & Lester, L. (2006). Environmental protest and tap-dancing with the media in the information age. *Media, Culture & Society*, (28), 433-451.
- İnal, A. M. (1996). *Haberi okumak*. İstanbul: Temuçin Yayınları.

- İnamoğlu, G. (2018). *Yeni medyada yurttaş gazeteciliğinin yeniden üretimi: Çevre gazeteciliği bağlamında: Yeşil gazete örneği* (Yüksek lisans tezi). Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İşkar, E. (2014). *İspanya ile ETA arasında yürütülen terör müzakerelerinin yazılı basında ele alınış biçiminin söylem analizi* (Yüksek lisans tezi). Ankara: Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü.
- Jorgensen, K., & Hanitzsch, T. (2009). *The handbook of journalism studies*. New York: Routledge.
- Jorgensen, M., & Phillips, L. (2002). *Discourse analysis as theory and method*. London: Sage.
- Karaca, Z. (2019). *Termik santrallerin çevresel etkileri üzerine bir araştırma* (Yüksek lisans tezi). Tekirdağ: Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Karasinir, H. (1991). *Basın ve çevre: Gazetelerde 1982- 1989 dönemlerinde yayınlanan çevre haberlerinin niceliksel incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kepenek, E. (2018). Medyanın ekolojik yalanları. S. Çoban (Dü.) içinde, *Medya ve yalanlar* (s. 177-190). İstanbul: Siyah Beyaz Yayınları.
- Kırlı, S., & Sarı, Ü. (2012). *Gündelik yaşamda çevre gerçeği*. İstanbul: Aya Yayıncılık.
- Koçak, S. (2006). *Çevre sorunları ve ulusal yazılı basın* (Doktora tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Köker, E. (1998). *Politikanın iletişimi iletişimin politikası*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Kuyucu, M. (2013). Türkiye'de çapraz medya sahipliği: Medya ekonomisine olumsuz etkileri ve bu etkilerin önlenmesine yönelik öneriler. *Selçuk İletişim*, 8(1), 144-163.
- Loftis, R. L. (2007). *Roots of environmental journalism. Enviromental journalism curriculum as an imperative of democrcy: a philosophical exploration* (Master dissertation). Denton: University of North Texas.
- Luedecke, G., & Boykoff, M. (2017). Environment and the media. D. Richardson, N. Castree, M. Goodchild, A. Kobayashi, & W. Liu (Dü) içinde, *The international encyclopedia of geography* (s. 1827-1835). New Jersey: Wiley-Blackwell.
- Madra, Ö. (2009). İklim krizi bir adalet sorunudur. B. Doğru (Dü.) içinde, *Umudu yeşertenler* (s. 174-190). İstanbul: Optimist Kitap.
- Marx, K. (1993). *Ekonomi politiğin eleştirisine katkı*. Ankara: Sol Yayınları.
- Marx, K., & Engels, F. (2018). *Alman ideolojisi*. (O. Geridönmez, & T. Ok, Çev.) İstanbul: Kor Kitap.
- McChesney, R. W. (2006). *Medyanın sorunu*. (Ç. Çıdamlı, E. Coşkun, & E. Usta, Çev.) İstanbul: Kalkedon.
- Miller, M., & Riechert, B. P. (2000). Interest group strategies and journalistic norms: news media framing of environmental issues. B. Adam, S. Allan, & C. Carter (Dü) içinde, *Environmental risks and the media* (s. 45-55). London: Routledge.
- Mosco, V. (2009). *The political economy of communication: rethinking and renewal*. London: Sage.
- Murdock, G. (1982). Large corporations and the control of communication industries. T. Bennett, J. Curran, M. Gurevitch, & J. Wollacott (Dü) içinde, *Culture, society and the media* (s. 118-149). London: Routledge.

- Murdock, G. (2006). Büyük şirketler ve iletişim endüstrilerinin kontrolü. L. Yaylagül (Dü.) içinde, *Kitle iletişimin ekonomi politiği* (s. 61-126). Ankara: Dalbaz Yayıncılık.
- Narain, S. (2010). The most serious news. K. Acharya, & F. Noronha (Dü.) içinde, *The green pen environmental journalism in India and South Asia* (s. 35-37). New Delhi: Sage.
- Oskay, Ü. (2014). *Kitle iletişiminin kültürel işlevleri*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Özer, Ö. (1999). Haber söylemi: Türk-Yunan ilişkilerine yönelik haberlerin Türk basınında sunumu. *Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (1), 121-150.
- Özer, Ö. (2001). *Haber söylem ideoloji: Eleştirel haber çözümlemeleri*. Konya: Literatürk Yayınları.
- Özer, Ö. (2010). *Liberal basın*. İstanbul: Literatürk Yayınları.
- Özer, Ö. (2018). *Gökyüzüne çılgılık*. Konya: Literatürk Yayınları.
- Özmen, Ş. Y. (2011). *Çevre iletişimi: Çevre haberlerinin yapısal analizi ve okuyucu farkındalığı* (Doktora tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Pedro, J. (2011). The propaganda model in the early 21st century. *International Journal of Communication*, (5), 165-1954.
- Phillips, N., & Hardy, C. (2002). *Discourse analysis: investigating process of social*. London: Sage.
- Pompper, D. (2001). *Framing the public policy issue of environmental risk, 1983-1997* (PhD dissertation). Philadelphia: Temple University Mass Media & Communication.
- Sarıkaya, T. (2013). *Ulusal yazılı basında çevre duyarlılığı: Meksika körfezi petrol sızıntısı olayının incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Schiller, H. (1989). *Culture, inc: The corporate takeover of public expression*. Oxford: Oxford University Press.
- Schiller, H. (1996). *Information inequality: the deepening social crisis in America*. New York: Routledge.
- Sert, Y., & Yurteri, C. (1990). Kömür yakıtlı termik santrallerde başlıca çevre sorunları ve önlemler. *Elektrik Mühendisliği*, (376), 267-268.
- Sharma, K. (2010). Good journalism, that's all. K. Acharya, & F. Noronha (Dü.) içinde, *The green pen, environmental journalism in India and South Asia* (s. 59-64). New Delhi: Sage.
- Shoemaker, P., & Reese, S. (2014). İdeolojinin medya içeriği üzerindeki etkisi. S. İrvan (Dü.) içinde, *Medya kültür siyaset* (s. 97-132). Ankara: Pharmakon Yayınevi.
- Simon, J. (2009). Unnatural disaster: the crisis of environmental journalism. *World Policy Journal*, 26(1), 87-94.
- Sırma, S., & Kırılı, S. (2014). *Ekolojik kriz ve iletişim çalışmaları*. İstanbul: Aya Yayıncılık.
- Sümer, G. Ç. (2012). Türkiye'de çevre süreli yayıncılığının gelişimi. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(10), 415-429.
- Tokgöz, O. (2000). *Temel gazetecilik*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Toruk, İ. (2008). *Gutenberg'den dijital çağa gazetecilik*. Konya: Literatürk.

- Uluç, G. (2003). *Küreselleşen medya: iktidar ve mücadele alanı-olanaklar-sorunlar-tartışmalar*. İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- Ülkü, G. (2004). Söylem çözümlemesinde yöntem sorunu ve van Dijk yöntemi. Ç. Dursun (Dü.) içinde, *Haber, hakikat ve iktidar ilişkisi* (s. 371-391). İstanbul: Elips Kitap.
- van Dijk, T. A. (1983). Discourse analysis: its development and application to the structure of news. *Journal of Communication*, 33(2), 20-43.
- van Dijk, T. A. (1988). *News as discourse*. New Jersey: Lawrence Earlbaum Associates Publication.
- van Dijk, T. A. (1991). The interdisciplinary study of news as discourse. K. B. Jensen, & N. W. Jankowski (Dü) içinde, *A handbook of qualitative methodologies for mass communication research* (s. 108-120). London: Routledge.
- van Dijk, T. A. (2004). *Ideology and discourse: a multidisciplinary introduction*. Barcelona: Universitat Pompeu Farba.
- van Dijk, T. A. (2008). *Discourse & power*. New York: Palgrave Macmillan.
- Wasko, J. (2005). Critiquing Hollywood: The political economy of motion pictures. C. Moul (Dü.) içinde, *A concise handbook of movie industry economics* (s. 5-31). Cambridge: Cambridge University Press.
- Weiss, G., & Wodak, R. (2003). Introduction: Theory, interdisciplinarity and critical discourse analysis. G. Weiss, & R. Wodak (Dü) içinde, *Critical discourse analysis: Theory and interdisciplinarity* (s. 1-32). Basinstoke: Palgrave Macmillan.
- West, B., Sandman, P., & Greenberg, M. (1995). *The reporter's environmental*. New Jersey: Rutgers University Press.
- Whitlock, R. (2020). Environmental journalism-the British experience. D. Sachsman, & J. M. Valenti (Dü) içinde, *The routledge handbook of environmental journalism* (s. 179-187). New York: Routledge.
- Wittel, A. (2014). Sayısal Marx: Dağıtık medyanın ekonomi politiğine doğru. V. Mosco, & C. Fuchs (Dü) içinde, *M@rx geri döndü: Medya, meta ve sermaye birikimi* (Ö. Dinçer, Çev.). (s. 389-433). Ankara: NotaBene Yayınları.
- Yaylagül, L. (2014). *Kitle iletişim kuramları*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Yaylagül, L. (2019). Eleştirel ekonomi politik bakış açısından medyada tekelleşme. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (2), 404-418.
- Yılmaz, H. (2009). *Her yönüyle gazetecilik*. İstanbul: Literatürk Yayınları.